ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

50 ПАРА (ДИНАРА) 1952

Година XXVII
БРОЈ 769
24. септембар 1966

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Dan Barry

ФЛАШ ГОРДОН

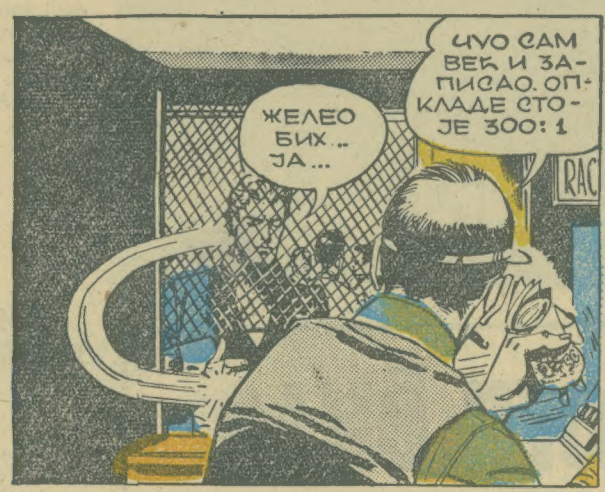

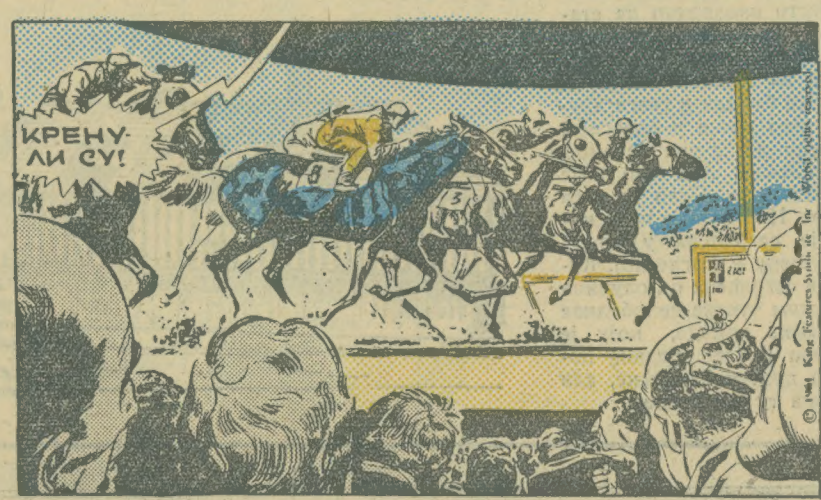

У ОВОМ БРОЈУ:

ОД ПТОЛОМЕЈА ДО ВУКА
ДЕЦО, СНИМА СЕ...
ВИТЕЗОВИ ВИСОКОГ ГОРЈА
ЛАЛЕ ИЗ АМСТЕРДАМА
ПОНОВО НА СПИСКУ ЖИВИХ
УНИВЕРЗАЛНИ ГЕНИЈЕ XVII СТОЛЕЋА
ХУМОР
ШАХ
АНЕГДОТЕ
СПОРТ
ПИСМА ЧИТАЛАЦА
КОЈИ ЈЕ ОДГОВОР ТАЧАН?

КРОЗ БЕКОВЕ

БОН-ТОН

Какав је „бон-тон" владао на дворовима средњовековних владара најбоље нам илуструје једна наредба хановерског изборног кнеза Ернеста

Августа (1629—1698) којом се забрањивало да се за време обеда остали гости за столом гађају у лице месом, костима, поврћем и воћем.

БЕЉЕЊЕ ЦРНАЦА

При крају крсташких ратова многи витезови довели су са собом у Европу, као успомену, црначку децу. Њихове жене, које дотад нису знале за постојање црне расе, упорно су покушавале да умивањем и купањем избеле мале црнце.

Добра страна тих, разуме се узалудних покушаја, била је та да се употреба воде за негу тела раширила. До тада се, наиме, у Европи сматрало да су умивање и купање нешто непристојно.

СРАМЕЖЉИВОСТ

Вође противреформације, како је назван покрет католичке цркве у 16. веку против протестантизма и слободоумних идеја уопште, сматрали су многе уметничке слике из ранијих, либералнијих, времена богохулним и бесрамним. Због тога су узимали у службу такозване „сликаре одела" који су доцртавали одела на сликама актова и портретима деколтираних жена не би ли на тај начин „спречили јавну саблазан".

Кроз нашу земљу

ОПАТИЈА

Опатија се простире испод шумовитих падина планине Учке (1396 м), крај северозападне обале Кварнерског залива. Пред њом се из плавих дубина Јадрана издижу велика острва Крес (336 км²) и Крк 408 км²) а североисточно од ње види се Ријека, највећа наша лука на Јадрану. На месту где се данас налази Опатија пре неколико векова било је имање Бенедиктинског самостана, по којем је град и добио име. Опатија се брзо развила и сада представља после Дубровника највећи туристички центар на Јадрану. У току 1965. године Опатију је посетило поред наших и 98.776 страних туриста.

Опатија је лепо уређен град. Има лепе паркове са суптропском флором, око 30 хотела и многобројне виле, које леже с обе стране асфалтног пута у дужини од готово 5 км. Главна туристичка сезона у Опатији је у јулу и августу, мада много гостију има већ у мају. Опатија има доста свеже лето у односу на друга места северног дела приморја, што се објашњава деловањем ноћника — ветра који се ноћу спушта на град са шумовите Учке. И зимске температуре су прилично ниске (5,3° до 6,7° Ц) те се стиче утисак да је топлотни утицај Јадрана тада незнатан. Међутим, те [illegible]дноће су условљене бу[illegible], која је најучесталији ветар у овом познатом европском одмаралишту, нарочито у јануару. На слици: поглед на Опатију и шумовите падине Учке; у првом плану ауто-камп крај пута Ријека—Опатија.

И пре је тога било

Често наилазимо на станове направљене од старих аутобуса, напуштених млинова за мељаву жита, од велике буради и свега другог што може у извесном смислу да „реши“ стамбено питање. Али ово није ништа ново. Било је тога и пре. На слици је кућа која је саграђена у граду Бремберу у Енглеској. Кућа је саграђена од олупина бродова чувене непобедиве шпанске армаде, коју је Филип II 1588. године послао против Енглеске, али је она ту уништена.

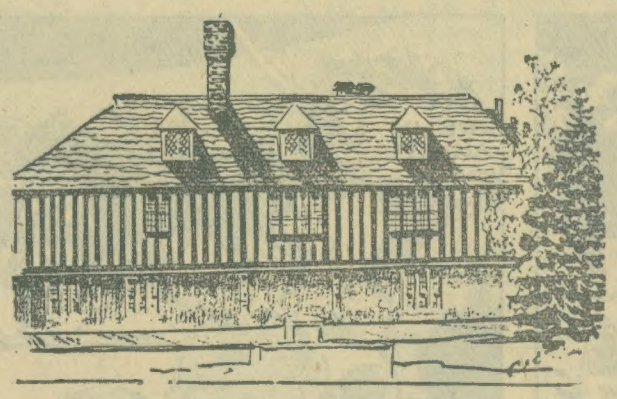

АНЕГДОТЕ

ГДЕ СУ БИЛИ У НЕВОЉИ

Александар Велики када је био у Милету посматрао је многе статуе атлета који су победили на питијским и олимпијским играма. Био је задивљен посматрајући њихова тела, па узвикну:

— Где бејаху та тела када су варвари нападали наш град?

ПАМЕТНА БУДАЛА

Сафир, дворска будала Фридриха II, био је познат по својој заједљивости. Једнога дана Сафир приђе некој дворској дами која се шетала у врту.

После неког времена дама му рече строгим гласом:

— Ја не могу да трпим да ми једна будала иде с десне стране...

— А ја то могу, одговори Сафир, и брзо пређе на леву

МАЛИ БОГ И ВЕЛИКА БУДАЛА

После једне победе Наполеон уђе у неко село где сврати у цркву на благодарење. Сеоски свештеник желећи да поласка Наполеону поче говор речима:

— Мали боже, велики Наполеоне...

Наполеону се то није свидело, па одсечно рече:

— Мали попе, велика будало. — Тако прекинувши попов говор изађе из цркве.

ТО СЕ РЕТКО ДЕШАВА

Познатог физичара Ајнштајна посети једном неки новинар. Овај је мислио да ће од научника добити грдне податке, па ће моћи да напише интервју.

— Молим вас кажите ми како ви бележите своје велике мисли — у блок, свеску или имате целу картотеку?

Ајнштајн погледа новинара који је стајао пред њим са нотесом у руци и рече:

— Драги мој... Велике мисли долазе ретко у главу, па их према томе није тешко ни запамтити!

Ripley's — Веровали или не!

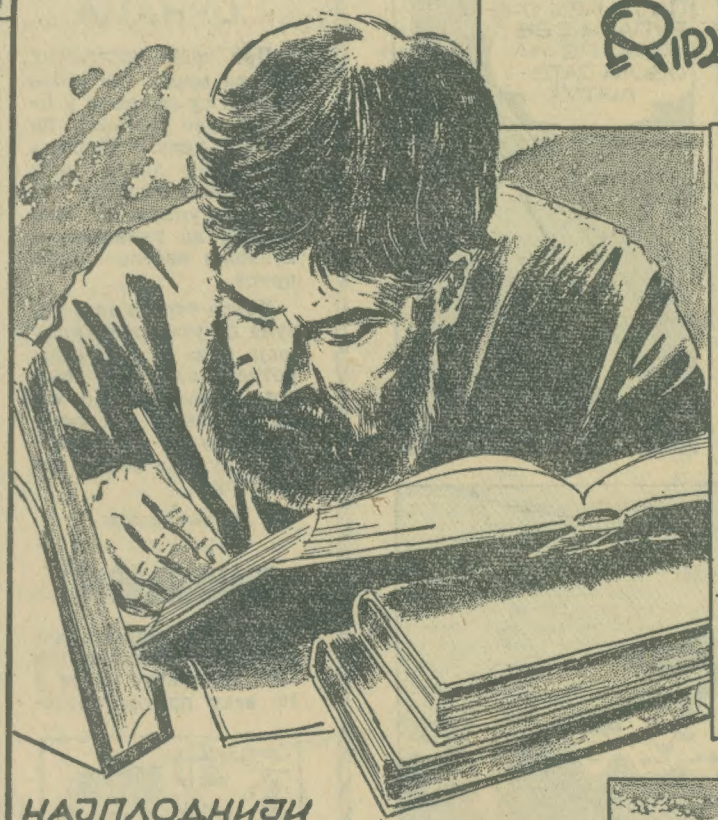

НАЈПЛОДНИЈИ ДРАМСКИ ПИСАЦ СВИХ ВРЕМЕНА

МАРИ ДЕ ЛАМБЕР ТОЛОН /1787-1841/ ИЗ ПАРИЗА НАПИСАО ЈЕ САМО У ТОКУ ЈЕДНЕ ГОДИНЕ 50 ДРАМА У ТРИ ЧИНА И ВЕЋИНУ ОД ЊИХ САМ ЈЕ СПРЕМИО ЗА ИЗВОЂЕЊЕ. ЈЕДНОМ ЈЕ ЗА ЈЕДАН ДАН НАПИСАО ТРИ ДРАМЕ И ИСТОГ ДАНА ИХ ИЗВЕС У ТРИ РАЗНА ПОЗОРИШТА

© King Features Syndicate, Inc., 1965 World rights reserved

КВАХИР БИЛАХ

БИО ЈЕ У ДВА МАХА БАГДАДСКИ КАЛИФ, ПОСЛЕ ДРУГОГ СВРГАВАЊА С ПРЕСТОЛА ОСЛЕПИЛИ СУ ГА И БАЦИЛИ У ТАМНИЦУ /934/. ОСЛОБОЂЕН КАД ЈЕ ЊЕГОВ СИНОВАЦ ДОШАО НА ПРЕСТО, БИЛАХ ЈЕ ОДБИО ДА СЕ ВРАТИ У ДВОР И ДО СМРТИ ЈЕ ЖИВЕО КАО УЛИЧНИ ПРОСЈАК

РИБА

PHOTOSTOMIAS GUERNI ИМА ПО 2 РЕДА СВЕТЛЕКИХ ТАЧКИЦА СА ОБЕ СТРАНЕ ТЕЛА

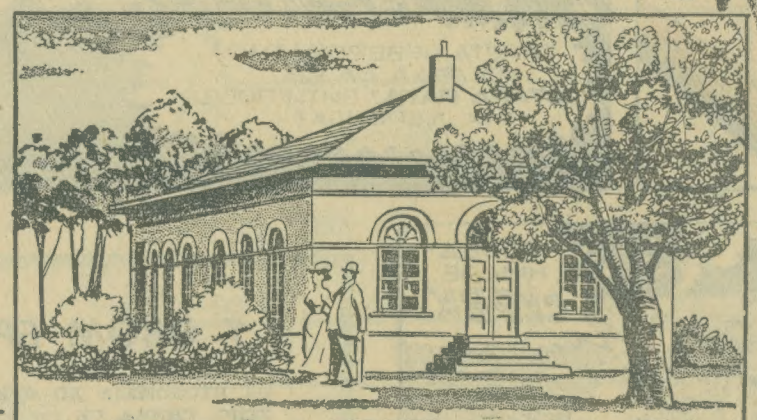

КУЋА КОЈУ ЈЕ САГРАДИЛА МЕДАЉА

КАЗИНО У ХОМБУРГУ ФОН ДЕР ХЕЕ /НЕМАЧКА/ САГРАЂЕН ЈЕ НОВЦЕМ ДОБИЈЕНИМ ЗА ЈЕДНУ МЕДАЉУ УКРАШЕНУ ДИЈАМАНТИМА НАЂЕНУ У КУТИЈИ СА СТАРИМ БЕЗВРЕДНИМ ПАПИРИМА У КОЈОЈ ЈЕ ЛЕЖАЛА 93 ГОДИНЕ. МЕДАЉУ ЈЕ ДОБИО ПРИНЦ ЛУДВИГ ОД ХЕСЕ-ХОМБУРГА У РУСИЈИ 1838. ГОДИНЕ

WALT DISNEY

ПАЈА ПАТАК

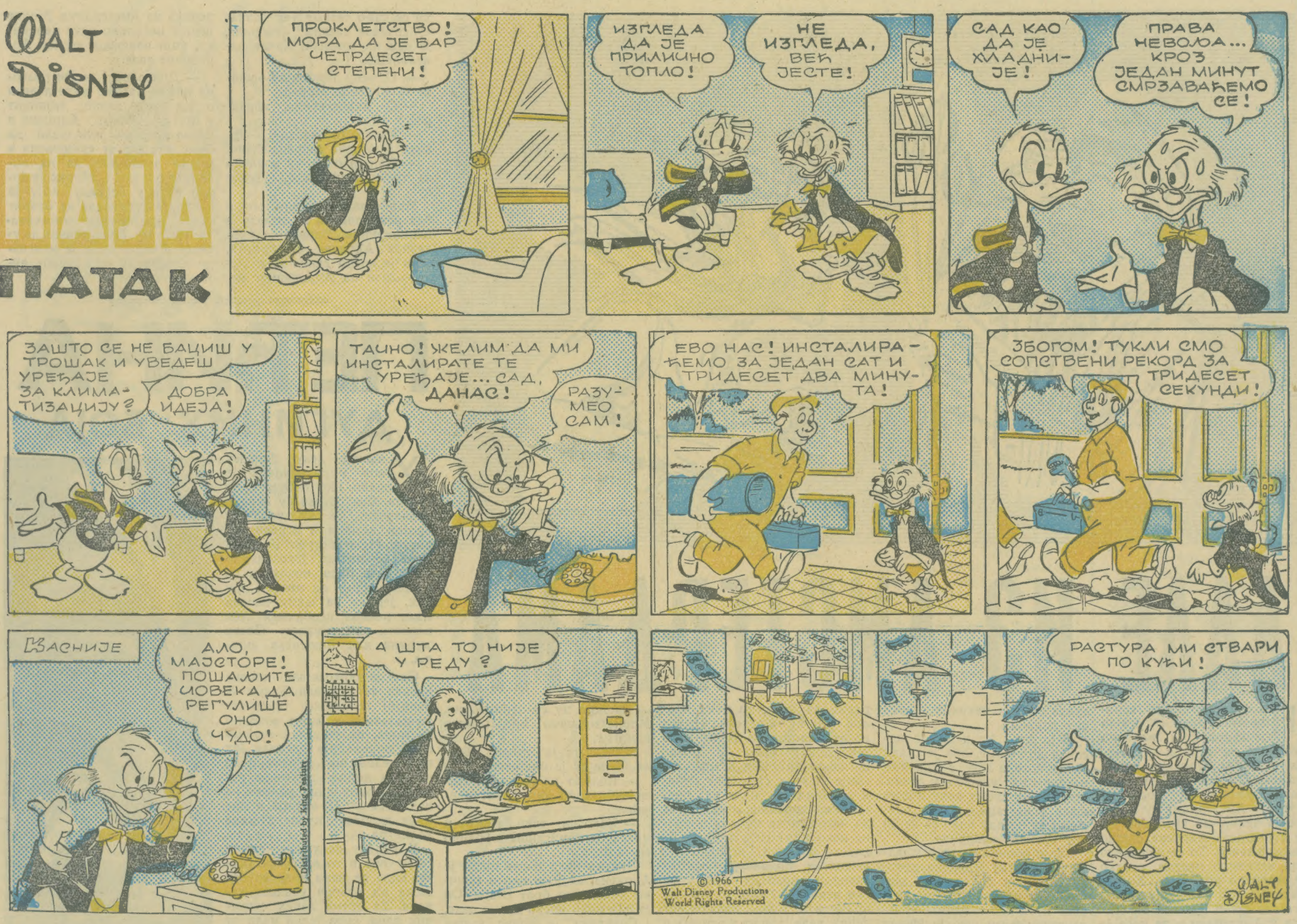

СПОРТ

Голф и мини-голф

Голф је стара спортска игра. Први податак о њему налазимо у једном акту шкотског парламента из 1457. године којим краљ Џемс II својим војницима забрањује играње голфа. Разлог је забране, стоји у овом документу, што голф у тој мери обузима војнике да они занемарују вежбе: стрељање и мачевање, вештине у оно време најважније за једног ратника.

Историчари овог спорта нису јединственог мишљења у томе која је земља постојбина голфа. По једнима он је поникао у Шкотској, а по другима у Холандији па му и име потиче од холандске речи „колф" што значи палица. Међутим, судећи по сликама и цртежима из прошлих векова, голф се исто тако играо и у Француској, Белгији и неким другим земљама западне Европе.

За голф је потребан травнати терен са 18 или 19 малих јама (широких 10 см) тако распоређених да растојање једне од друге износи од 9—50 м. Да би биле лакше уочљиве јамице су маркиране кочићима и заставицом. Виси на траве на игралишту не сме бити већа од 2 см, а на местима око јамице од 1 см.

Сврха је игре да играч са што мање удараца нарочитом палицом убаци гумену лоптицу тешку око 120 грама у јамице и то редом како су оне означене бројевима. Почетни ударац се изводи са малог песковитог узвишења, а број удараца зависи од удаљености јамице и од природних или вештачких препрека које играч мора савладати да би лопта дошла до циља. За сваку јамицу дозвољено је од 2—5 удараца. Приликом групних такмичења играчи наступају у екипама од 2—4 такмичара и то свака скупина у размаку од седам минута да једни другима не би сметали на такмичарској стази.

У голфу побеђује онај такмичар који је успео да убаци лоптицу у свих 18 јама, а при том најмање пута замахнуо штапом. Од јаме до јаме играч мора, због променљивог терена, да се служи разним врстама удараца. Једну лопту треба одбацити што снажније и што даље, другом приликом она се мора подићи да би прелетела неку природну препреку, а при убацивању лопте у јаму треба применити кратке, али веома прецизне ударце. Стога сваки играч голфа носи са собом по 14 разних врста штапова.

Голф је доскора сматран у неку руку ексклузивним спортом доконих богаташа, посебно Американаца и Енглеза. Међутим, данас је овај спорт стекао ширу популарност у многим земљама. Таква је на пример Чехословачка у којој постоје два велика игралишта погодна за такмичења, једно у Маријанским Лазнима а друго у Карловим Варима. Играчи голфа у Чехословачкој подељени су у десет екипа а укупно их има 350. Овај број и поређењу с присталицама других спортова није велик, али је у сталном порасту.

Код нас голф веома тешко налази своју публику. Неки га и не сматрају спортом већ забавом иако се у другим земљама приређују такмичења и брижљиво евидентирају постигнути резултати. Узрок треба тражити у недостатку терена (имамо свега једно голф-игралиште) и релативно скупим реквизитима.

Интересантно је да док се голф није одомаћио код нас, његов млађи брат, минијатурни или краће мини-голф почиње да стиче своје присталице у нашој земљи. Ове године изграђена су и прва игралишта за мини-голф код нас. Тако сада постоје терени у Загребу, Бледу, као и на приморју у Анкарану код Порторожа и у Башки на Крку.

Игралиште за мини-голф за узима површину од 500—3.000 кв. метара. Потпуно игралиште треба да има 18 различитих поља са бетонским стазама. Свако од 18 поља има различите препреке, које играч мора савладати са што мање удараца да би малену лоптицу, ударцима специјалном палицом, дотерао од полазне тачке до јамице на другој страни поља. Разумљиво је да треба при томе савладати различите препреке, кривудаве стазе, тунеле, вратнице, узвишице и мале отворе. Једно поље је у виду топовске цеви, друго је ланац асиметрично постављених капија, треће у виду стрмог канала који води до земљане пећи, четврто као печурка, пето у виду врата са помичном челичном мрежом итд. Сваки играч има право да највише са девет удараца доведе лоптицу до јамице као крајњег циља у пољу. Вештина је остварити то са што мање удараца, а то значи са што мање негативних бодова, јер се сваки ударац рачуна као један негативни поен.

Мини-голф је игра вештине и стрпљивости. Многобројни играчи су то осетили већ при првом наступу. Али, запажено је да она исто тако привлачи пажњу не само младих, већ и старијих играча. На поменутим теренима током целе сезоне било је свакодневно веома живо. Хиљаде младих и старијих туриста и других играча опробало је своје знање и вештину тако да је број љубитеља овог младог спорта код нас брзо нарастао.

Уређује: Паја Патак

Ква Ква!

Попај и Пера у лову

Попај каже Пери:

— Пази, ево трагова лава.

Кад је Пера то чуо, предложи:

— Овај... знаш... шта ћемо радити? Ти ћеш пратити лава у правцу у коме је отишао, а ја ћу у правцу одакле је лав дошао.

Идеално место

Пата и Паја бирају место за кампинг настављајући дискусију започету у аутомобилу:

— Тврдим ти да је ово место идеално да се у њему проведе ноћ.

— Свакако, драга моја, свакако. Зар не видиш да и ових хиљаду комараца то исто мисле! — рече Паја.

Можеш и бадава видети чудо

— Ујка Пајо, каже Раја, молио бих те да ми даш новца. Хтео бих да видим у циркусу једно чудовиште: најдебљег човека на свету.

— Ти си прави распикућа. Узми лупу па погледај моју фотографију. Нећеш дати ни пенса, а видећеш исто чудо.

Професор Попај

Попај који предаје историју на крају године каже ђацима:

— Пошто су испити на прагу и како имамо мало времена до краја школске године, скратићемо тридесетогодишњи рат.

Није имао времена...

Мики послао свог сестрића Мићу први пут с децом на море. Бојећи се да му прво одвајање од куће не буде тешко, цела фамилија му је редовно писала. Када се вратио с летовања, Мики га затекне једног дана како у соби чита гомилу писама:

— Шта то радиш, Мићо? — упита га Мики.

— Читам пошту с летовања — одговори дечак — тамо нисам имао времена да је прочитам.

Разуме се...

Пера Ждера и Шиља први пут присуствују једној кориди:

— Е, баш је глупан овај тореадор! — каже Шиља. — Ако буде и даље махао овом црвеном марамом бик никад неће успети да пролети кроз њу.

ЛАЛЕ ИЗ АМСТЕРДАМА

На амстердамском аеродрому „Шипол" стајао је авион који редовно саобраћа на линији Амстердам — Париз. Спремао се да узлети. Посада се већ изгледала значајно. У последње време у Амстердаму су морали да чекају на узлетање јер је стјуардеса Адриена стално закашњавала. То се дешавало већ неколико месеци, откако је Адриена упознала Холанђанина Јана, с којим се састајала сваки пут кад би стигли у Амстердам и за кога је требало ускоро да се уда.

Друга стјуардеса Ивона била је посебно незадовољна. Тврдила је да не може да разуме такав неодговорни однос према послу и колегама. Мушки део посаде смешкао се на то сматрајући да је Ивона у ствари помало љубоморна на своју другарицу и велике букете дивних лала које је Адриена сваки пут добијала од свог Јана. Ивона је на то одговарала да нема разлога за то јер лале у Холандији нису никакав нарочит поклон.

Међутим, Адриена је мислила другачије. она је сваки пут доносила лале, с највећом пажњом их уносила у авион, стављала у свежу воду и склањала у најтамнији угао одељења за посаду како се не би пре времена отворила.

Као и обично и сад је у задњем тренутку Адриена дотрчала носећи двадесетак дивних лала разних боја, па се и овог пута као и раније почела извињавати што је Ивони препустила сав посао око уласка у авион. Затим је брзо спремила своје лале и преузела даљи редован посао.

Авион је летео по лепом мирном времену па су пилот и навигатор имали времена да поразговарају.

— Да ли ће се наша Адриена стварно удати за Јана? — запита пилот навигатора Мориса.

Овај се тог часа трже. Сетио се да је тог дана тачно пет година откако се оженио Жизелом, а потпуно је заборавио да јој купи неки поклон. Она ће га вечерас чекати на аеродрому, он долази празних руку! Како је могао да заборави?. Кад је мало касније ушао у службену кабину, поглед му паде на прекрасне Адриенине лале. Да ли да затражи да му она поклони неколико? Не верује да ће она то учинити, исувише је важности придавала сваком Јановом поклону. Ако узме сам неколико? Она то неће ни приметити. Брзо извади пет лепих лала, уви их у хартију и сакри испод своје униформе. У Паризу ће изаћи после Адриене и она ништа неће приметити. Жизела ће бити уверена да он није заборавио дан венчања, а има времена да јој сутра купи и неки леп поклон. Весео врати се на своје место и поче тихо да певуши „Лале из Амстердама..."

Кад су се спустили на париски аеродром Орли, он пропусти Адриену, па за њом крену према излазу.

— Зар си и ти почео да доносиш лале из Амстердама? — насмеја му се царинарник. Морис му само пријатељски намигну.

Жизела га је стварно чекала. Лале су је одушевиле.

— Колико си пажљив! Нисси заборавио дан нашег венчања!

— Како си тако нешто и могла да помислиш?— бранио се Морис.

Далеко пред њима ишла је Адриена, коју је као и обично дочекивао брат Шарл. Он је пажљиво носио дивне лале.

Сутрадан је Морис купио Жизели скроман поклон и тако је прошао и тај значајан дан њиховог живота.

После два дана иста посада поново је летела за Амстердам а кад је Морис при повратку затекао насмејану Жизелу на аеродрому, он се мало изненадио.

Жизела му сва срећна паде око врата и поче му кроз смех захваљивати:

— Нисам могла да чекам да дођеш кући, морала сам ти се овде захвалити на дивном и скупоценом поклону. Како си се само сетио? Тек данас су се лале сасвим отвориле, ја сам их спазила! Какво изненађење.

— О чему говориш?— упита је збуњено Морис.

— О дијамантима, наравно!

— Какви дијаманти?! — упита је Морис запрепашћено.

— Они што си их закачио за тучак сваке лале. Дивни су!

Морис лако одгурну жену и без речи потрча ка излазу и царинарници. Управо је пролазила Адриена са братом, који је носио дивне жуте лале — лале од Адриениног вереника из Амстердама. Морис шапну неколико речи цариницу, који изненада зграби Адриенине лале.

— Дозволите! — Он разгрну нежне латице жуте лале и отуда засја диван дијамант у светлу Орлија. Адриена и Шарл нису ни покушали да беже, стајали су скамењени и мирно дозволили да их полиција одведе. Морис је добио велику награду, коју је полиција расписала за откривање крријумчара дијаманата. Није му било тешко да утеши Жизелу која је изненада морала да се одрекне дијаманата.

ПЕЋИНА ДУГИНИХ БОЈА

У нашем делу Јадранског мора налази се преко 1200 острва и острваца. Сва острва су лепа и привлачна, те их посећују бројни домаћи и страни туристи. Мало острво Бишево, које се налази југозападно од острва Виса, познатије је и привлачније од многих других, јер се на њему налази мала пећина необичних боја позната под именом Плава пећина или Бишевска шпиља.

Ова интересантна пећина налази се у ували Балун. У ранијој геолошкој прошлости налазила се изнад површине мора, па је услед тектонских поремећаја доспела једним делом под морску површину и добила данашњи изглед. Пећину чини улазни канал дугачак 12 метара и две мале дворане укупне дужине 24 метра.

У пећину се улази чамцем са пучине и то за време осеке, када се ниво воде спусти ниже од отвора улазног канала. За време лепих сунчаних дана, кроз један мали отвор, у пећину продире сноп сунчевих зракова. Зраци падају кроз воду до дна, одбијају се и продиру у пећинске дворане осветљавајући их титравим бојама сунчевог спектра. Игра шарене светлости, боја и плаветнила морске воде најлепша је од 9 до 11 часова. Пред задивљеним посматрачем тада се отвара чудесан свет боја љубичасте, плаве, зелене и сребрнасто беле.

Плава пећина на Бишеву је јединствена туристичка атракција не само овог острва већ и читавог јадранског острвља. Многи посетиоци и спелеолози кажу да је она лепша од сличне пећине на италијанском острву Каприју. Одушевљен лепотама боја и необичне игре дугиних боја бечки сликар Еуген Ронсон је још пре осам деценија у пећини насликао неколико изванредних слика у уљу.

ХУМОР У СЛИЦИ И РЕЧИ

КОНЦЕРТ НА ДВА КЛАВИРА.

— АЛА ЈЕ ДИВАН ИЗЛЕТ У ПРИРОДУ!

— КАКАВ ЈЕ ОВО ПАКЕТ?
— ИЗГЛЕДА НАМ ШУМАР ШАЉЕ ОСТАТКЕ НАШЕГ ЈУЧЕРАШЊЕГ ИЗЛЕТА.

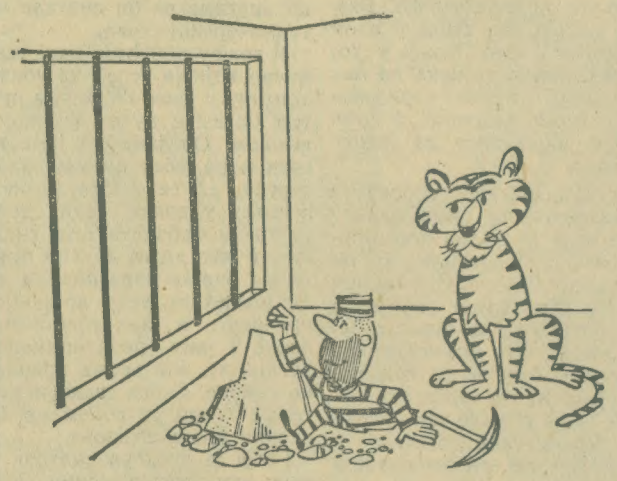

— НАЈЗАД САМ СЛОБОДАН.

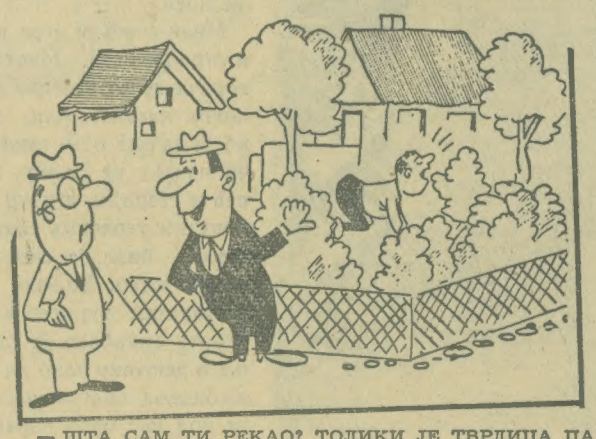

— ШТА САМ ТИ РЕКАО? ТОЛИКИ ЈЕ ТВРДИЦА ПА НЕЋЕ НИ ПСА ЧУВАРА ДА ДРЖИ.

КАД ЧУВАР РЕДА ИМА СЛАБЕ ЖИВЦЕ.

ДЕЦО, СНИМА СЕ...

Дечја књига „Доктор Дулитл и његове животиње“, коју је Хју Лофтинг написао 1920. године, веома брзо је стекла велику популарност и преведена на 12 језика — продрла у свет.

У књизи се приповеда о једном лекару из Енглеске, који је толико волео животиње да је морао да прекине праксу с двоножним пацијентима пошто су се они бунили што у чекаоници стално зашичу мачке, псе, свиње и остале животиње. Доктор Дулитл је разумевао 50 разних животињских језика — најбоље рибљи. Стални су му помоћници ружичасти слон и морска змија. Једног дана морао је да вади крокодилу зуб. Он је одјахао на слону до реке, везао болестан зуб канапом за ногу слона, затим је слон кренуо а крокодил ослобођен тешког бола од среће почео је да пролива крокодилске сузе.

Филмска кућа „Твенти сенчери Фокс“ решила је да сними филм по овој популарној књизи. Главну улогу у филму игра Рекс Харисон који се помно спрема за тумачење личности др Дулитла. Једино му није јасно како ће јахати жирафу, кад зоолози тврде да жирафе апсолутно нису јахаће животиње. Али пошто на филму ништа није „немогуће“ у Калифорнији већ тренира једна жирафа. Да ли ће експеримент успети — још није познато.

Иако се снима једна дечја књига, потребна су велика материјална средства. Осим великог броја животиња у филму учествује 1.500 људи.

РУЖИЧАСТИ СЛОН

ХАРИСОН И ЊЕГОВ ПАРТНЕР ЖИРАФА

ГРАД ПАДЛЕБИ

Пре много, много година, када су наши дедови били још мала деца, живео је један лекар који се звао Дулитл — др мед. Џон Дулитл. Оно „др мед.“ значи да је он био прави доктор и да је знао много разних ствари.

Живео је у малом граду Падлебију. Млади и стари знали су га добро и кад би он ишао тако улицом са цилиндром на глави, сви су говорили:

— Ево господина доктора! То је паметан човек.

И сва деца и пси дотрчали би са свих страна и пратили га. Чак су и свраке које су становале у црквеном торњу крештале и климале главама.

Његова је кућа лежала на ивици града и била врло мала. Али, имала је велику башту с пространим травњаком и каменим клупама изнад којих су се дизале жалосне врбе. Докторова сестра Сара Дулитл водила је кућу, а он се сам бринуо о врту.

Доктор Дулитл је много волео животиње, и имао их је много, међу њима много љубимаца! Осим златних рибица, које су живеле у рибњаку доле у његовој башти,�та новали су код њега у трпезарији бели зечеви, у клавиру бели мишеви, у перионици веверица, у подруму јеж. Имао је још једну краву с телетом и једног старог хромог коња — коме је било 25 година — и пилиће, и голубе, и два јагњета и још многе друге животиње. Али, његови љубимци били су патка Даб-Даб пас Џип, свиња Геб-Геб, папагај Полинезија и сова Ту-Ту.

Његова сестра често је гунђала због животиња и говорила да праве неред у кући. Једног дана једна стара дама, која је дошла доктору зато што је имала пробадања, села је на јежа, који је спавао на дивану. Никад се више није појавила, него је сваке суботе ишла десет миља далеко све до Воловграда, да посети тамошњег лекара. Тада је др Дулитлу рекла његова сестра Сара Дулитл:

— Џоне, како се можеш надати да ће болесни људи долазити к теби када имаш свакојаке животиње у кући. Леп ми је то лекар у чијој чекаоници гамижу сами јежеви и мишеви! Ово је већ четврта особа по реду коју су одагнале твоје животиње. Господин Џенкинс и попа кажу да никад више неће доћи к теби, па ма како били болесни. Ми смо из дана у дан све сиромашнији. Ако ти тако и даље будеш радио, нико од фине господе неће тебе тражити да га лечиш.

— Али ја више волим животиње него фину господу — казао је доктор.

— Ти си смешан — одговорила је његова сестра и изашла из собе.

Временом, доктор је набавио још више животиња, а све је било мање људи који су долазили к њему да их лечи. Најзад нико му више није долазио сем продавца меса за мачке коме животиње нису сметале.

Али тај продавац меса за мачке није био богат и само једанпут годишње — о Божићу — разболео би се он и такође би дао доктору пола сребрњака за једну боцу медицине.

Од пола сребрњака није се могло живети целе године, чак ни у оно време које је одавно прошло. Да доктор Дулитл није сачувао малодавно у својој земљаној каси, ко зна шта би се догодило!

При том је скупљао све нове животиње, а то је, разуме се, изискивало и много хране за њих. Новца који је уштедео било је све мање и мање.

Продао је онда свој клавир и преселио мишеве у фиоку писаћег стола. Али новац који је добио за клавир такође се брзо смањио, па је морао да прода своје црно недељно одело. Био је све сиромашнији и сиромашнији.

Када би сада са цилиндром на глави ишао улицом, људи су један другоме говорили:

— Ево иде др Џон Дулитл! Био је то некад један од најславнијих лекара у нашој земљи. Погледајте га само — сад више нема пара, а кравате су му пуне рупа!

А пси, мачке и деца још су дотрчавали са свих страна и пратили га кроз град, баш као и онда када је био богат.

ДВОГЛАВА ЛАМА

НЕМУШТИ ЈЕЗИК

Једног дана седео је др Дулитл у кухињи и разговарао с продавцем меса за мачке који га је питао за савет због болова у желуцу.

— Зашто не престанете да лечите људе? Зашто не постанете лекар за животиње? — упитао је продавац меса за мачке.

Папагај Полинезија седео је на прозору, гледао кишу и певао неку морнарску песму за себе. Полинезија престаде да пева и поче да слуша овај разговор.

— Видите, докторе — наставио је продавац — ви знате све о животињама, много више него сви марвени лекари. Књига коју сте ви написали о мачкама просто је сјајна. Ја сам нити умем да читам нити да пишем, а да умем, и ја бих можда написао неколико лепих књига. Моја жена Теодосија веома је учена и она ми је прочитала вашу књигу. Заиста дивна је; не може се друкчије рећи: дивна! А сада слушајте шта вам ја кажем: ви бисте могли да зарадите много новца када бисте лечили животиње. Разумете ли шта ја мислим? Ја ћу све бабе које имају болесне мачке или псе вама да шаљем. А ако нема довољно болесних мачака и паса, метнућу им нешто у месо које за њих продајем да би их мало заболео желудац.

— А не — казао је брзо доктор — то не смете да радите. То не би било лепо.

— О, не би их баш много болело — одговорио је продавац меса за мачке. — Мислио сам на сасвим мале болове, тек да се не осећају добро. Али ви имате право: не би било лепо да се тако поступа са животињама А ипак, биће оне болесне у сваком случају. Јер им бабе дају увек много да једу. А и сви се људи из целе околине који имају хроме коње и слабе јагњеце долазиће к вама. Морате да будете марвени лекар.

Када је продавац меса за мачке отишао, слетео је с прозора папагај, сео доктору Дулитлу на сто и рекао:

— Ово је паметан човек. То треба заиста да урадиш Постани марвени лекар. Напусти глупе људе кад немају толико памети да виде да си ти најбољи доктор на свету. Уместо тога примени своју вештину на животињама — оне ће брзо видети ко си ти. Постани марвени лекар.

— О, има толико марвених лекара — казао је Џон Дулитл намештајући лонце са цвећем испред прозора како би их киша залила.

— Да, има много — казао је папагај Полинезија. — Али нико ништа не вреди. Слушај, докторе, ја ћу ти нешто испричати. Зар ти не знаш да животиње умеју да говоре?

— Знам да папагаји умеју да говоре — казао је доктор.

— О, ми папагаји говоримо два језика — људски говор и птичји говор — казао је Полинезија гордо. — Када кажем: Поли хоће двопек ти ме разумеш, али слушај сада: Ке-ке-ој-и, фи-фи?

— Господе боже! — узвикну Дулитл — шта то значи?

— То на птичјем језику значи: је ли каша топла.

— За име света, да ли ти то одиста кажеш! — узвикну доктор. Тако још никад ниси говорио.

— Каквог би имало смисла и да говорим, казао је Полинезија и отресао две мрве двопека са свог левог крила. — Ти не би могао да ме разумеш.

— Причај ми нешто више о томе — казао је доктор и узбуђено одјурио до кухињског ормана, извадио оданде књигу вересије од месара па се вратио брзо. — Говори сада, ја ћу све да прибележим. То је занимљиво врло занимљиво, нешто сасвим ново. Кажи ми прво птичју азбуку, али лагано, молим те.

На тај начин научио је доктор да птице имају свој сопствени језик и да тако говоре међу собом. И цело после подне, док је напољу падала киша, седео је папагај Полинезија на столу у кухињи и говорио му речи из птичјег језика а доктор их бележио у књигу. Када је у доба за ужину дошао пас Џип, рекао је папагај доктору.

— Гледај, он говори с тобом.

— Изгледа као да се чеше иза уха — одговорио је доктор Дулитл.

— Животиње не говоре увек устима — казао је папагај оштрим гласом и подигао обрве. — Говоре ушима, шапама, реповима. Понекад неће да пусте гласа од себе. Видиш ли сада како подиже једну страну свога носа?

— Шта то значи? — упитао је доктор.

— То значи: зар не видиш да је престала да пада киша? — одговорио је папагај. — Он те пита нешто. Уси употребљавају увек свој нос зато да поставе питање.

Мало помало научио је доктор уз папагајеву помоћ немушти језик тако добро да је могао да разговара с њима и да разуме све што животиње кажу.

Тада је потпуно престао да лечи људе.

Чим је продавац меса за мачке почео да прича како је Џон Дулитл постао марвени лекар, старе даме су стале да му доводе своје мопсове и пудлице које су јеле сувише колача, а сељаци су долазили издалека да му покажу своје болесне краве и овце.

Једнога дана доведоше му једног старог коња који је вукао плуг. Јадна животиња се много обрадовала што је нашла човека који зна коњски језик.

— Докторе, — казао је коњ — марвени лекар иза брда не зна баш ништа. Већ шест недеља лечи ме он мислећи да су ми укочене задње ноге. Међутим, мени су потребне наочари, иначе ћу ослепети на једно око. Нема разлога да коњи баш као и људи не носе наочаре. Али онај глупи човек иза брда није моје очи ни погледао. Давао ми је стално неке велике пилуле. Покушао сам да му кажем, али он не разуме ни једне једине речи коњског језика. Мени треба да дате наочари.

—Разуме се, разуме се — казао је доктор. — Одмах ћу их набавити.

— Хтео бих да имам једне као што ви имате — рекао је коњ — само зелене. Чуваће ми очи од сунца, када орем њиву од педесет јутара.

— Нема сумње — казао је доктор. — За тебе су зелене наочари.

— Најгоре је то, докторе, казао је коњ док му је доктор отварао да га пусти напоље — најгоре је то што свако уображава да може да буде марвени лекар. Просто зато што се животиње не жале. У самој ствари ко хоће да буде добар марвени лекар мора да буде паметнији него добар лекар за људе. Син моје газде верује да се одлично разуме у коње. Волео бих само да га видите: лице му је тако дебело да изгледа као да нема очију, а у глави му је мозак као мали кромпир. Прошле недеље хтео је да ми стави облог од слачице.

— А где је хтео да га стави? — упитао је доктор.

— О, нигде, бар не на моју кожу — одговорио је коњ. — Покушао је само. Ја сам га бацио у бару међу патке.

— О, о! — казао је доктор.

— Ја сам иначе мирно створење — наставио је коњ. — Врло стрпљив у односу према људима. Никада им не правим неприлике. Али било је већ доста што ми је марвени лекар дао погрешан лек, зар да ме још тај црвени глупак мучи! То просто нисам могао да издржим.

— Јеси ли много повредио младог човека? — упитао је доктор.

— Нисам — одговорио је коњ. — Пазио сам како ударам. Лечи га сада марвени лекар. Кад ће моје наочари бити готове?

— Идуће недеље. — До виђења.

Џон Дулитл спреми за коња велике зелене наочари и коњ је могао опет да види лепо као и раније.

Ускоро се навикну свет да види код сељака животиње које носе наочари; а слеп коњ у целој околини Падлебија није могао више да се нађе.

Било је то тако и са другим животињама које су му доводили. Чим би оне приметиле да он говори њиховим језиком, причале би му где их боли и како се осећају, разуме се, било је за њега врло лако да их излечи.

Када би се те животиње вратиле кући, причале би својој браћи и пријатељима да у кућици са великим вртом станује доктор који је заиста доктор и кад би се неко створење разболело, не само коњи, краве и пси, него и мале животиње у пољима, мишеви, јазавци и слепи мишеви, одмах би долазили у кућу доктора Дулитла на ивици града тако да је његова башта била увек пуна животиња које су долазиле да га питају за савет.

Толико их је много долазило да је он направио разна врата за разне врсте. Изнад предњих врата написао је: коњи, изнад врата са стране: краве, а изнад кухињских врата: овце. За сваку врсту животиња била су нарочита врата. Чак су и мишеви имали један мали тунел који је водио у подрум, где су нестрпљиво чекали у реду да доктор Дулитл дође к њима.

Када је прошло неколико година, свако живо биће унаоколо чуло је за др мед. Џона Дулитла. И птице које у зиму лете у све земље причале су у страним земљама о чудотворном доктору у Падлебију који уме да говори њиховим језиком и да их лечи од сваке болести. На тај начин прочуо се он код животиња у целоме свету. Био је међу њима познатији него међу становницима свога краја. И он је био срећан и задовољан.

Једно после подне, док је доктор писао нешто у једној књизи, седео је папагај Полинезија на прозору, као што је скоро увек чинио и гледао лишће које је летело по врту. Одједном се насмеја гласно.

— Шта је, Полинезијо? — упита доктор подигавши поглед са књиге.

— Мислио сам нешто — рекао је папагај и продужио да посматра лишће.

— О чему си мислио?

— Мислио сам о људима, казао је папагај Полинезија. — Просто ми је мука због тих људи. Уображавају да су бог зна шта. Свет постоји већ толико хиљада година, зар не? А људи су од животињског језика научили да пас који маше репом хоће да каже: „Ја сам весео!...“ То је смешно, зар не? Ти си први човек који говори као ми. Понекад морам да се љутим због људи који се праве важни када говоре о немим животињама. „Неме! Неме“! Ја сам познавао једног папагаја који је добро јутро умео да каже на седам разних језика. Говорио је све језике — чак и грчки. Једног дана купио га је један стари професор с великом седом брадом. Али није остао код њега. Рекао је да овај старац лоше говори грчки, па није просто могао да слуша како погрешно учи своје ђаке. Често сам мислио шта је било с њим. Та птица је знала боље географију него што ће је људи икада знати. Људи, боже мој! Претпоставимо да људи науче да лете овако како уме најобичнији врабац. Они би се страшно поносили тиме.

— Ти си мудра стара птица — казао је доктор. — Колико ти у самој ствари имаш година? Знам да папагаји и слонови могу да буду врло стари.

— Не знам тачно колико ми је година, рекао је папагај Полинезија. — Или имам 183 или 182 године. Али једно знам кад сам први пут дошао из Африке, Турци су били негде близу Беча.

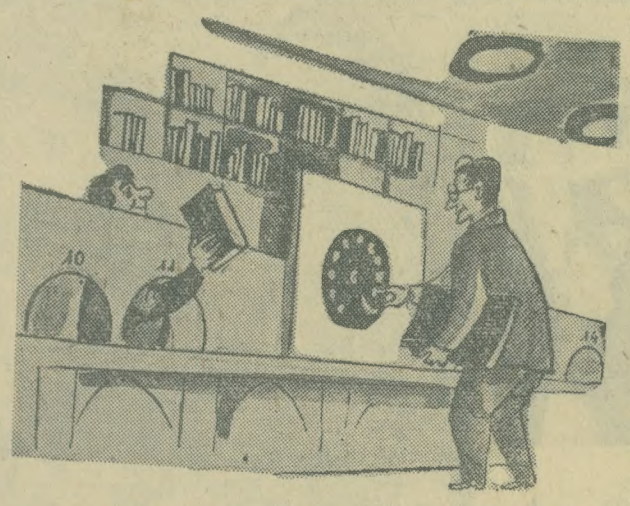

АУТОМАТСКА БИБЛИОТЕКА

Универзитет у Делфту у Холандији прва је установа на свету која располаже библиотеком, која у правом смислу те речи ради на притисак дугмета. Довољно је да студент састави на цифрарнику број једне од 120.000 књига, са колико располаже библиотека, па да тражено дело добије за свега 16 секунди!

То се постиже на овај начин: у дворани за каталоге постављено је шест телефона. Помоћу система светлосних сигнала службеници, који се налазе распоређени на сваком спрату, налазе место траженог дела. Ако књига није заузета, службеник је узима и поставља у нарочиту цев низ коју она клизне до чекаонице где је прихвата други службеник и предаје читаоцу. Ако књига није слободна, једна аутоматска машина за писање саставља извештај за службеника у приземљу који одмах обавештава о томе читаоца. Захваљујући новом систему време потребно да се у огромној библиотеци пронађе књига и достави читаоцу скраћено је са 40 минута на 16 секунди.

ПРАКТИЧНО

Специјалан сунђер са шампоном за прање аутомобила продаје се у Енглеској. Овај сунђер може да послужи за 50 прања. У унутрашњем делу сунђера налази се чврст шампон који се полако растапа док се аутомобил пере. За прање овим сунђером употребљава се само топла чиста вода. Растварање шампона је тако уређено да се и највећа кола могу опрати најмање 30 пута.

ПРЕ ЧОВЕКА...

Рекордер у брзини хоризонталног летења је брегуница, птица сродна ласти — 144 километра на час. Међутим, једна врста сокола која у хоризонталном лету не иде брже од 90 километара на час, кад пикира достиже брзину до 360 километара на час.

Раздаљине које птице преваљују без спуштања веома су велике. По мишљењу стручњака који су се бавили тим проблемима, вивци лете из Енглеске до Њуфаундленда без спуштања. Том приликом они прелете удаљеност од 3.500 километара крећући се преко Атлантског океана без заустављања. Једна мала златаста птица лети дању и ноћу из Нове Шкотске до Јужне Америке и пређе без одмора око 4.000 километара.

Природњаци су вршили посматрања с планина и авиона и установили да шева у лету може постићи висину од 1.900 метара, врана и чавка око 2.000, а ждралови око 4.500 метара. Кавкаски планински орао диже се до висине од 5.000 метара, а тибетски грифови и кондори лете и до висине од 7.300 метара.

Научивши да лети, човек је успео да у брзини летења надмаши птицу тек 1912. године, На већу висину успео је да се подигне 1916. године, а дужину лета већу од птице постигао је 1924. године.

НА СВАКОМ КОРАКУ

Када би се изузеле синтетичке материје из неких области, настала би велика празнина.

Захваљујући многобројним предностима над другим материјалом као што су: велика чврстина, сразмерно мала специфична тежина, затим већа растегљивост, особина да се мање троше, да се теже ломе, да су постојане према топлоти и друге, омогућиле су да се оне све више употребљавају. Оне су јако постојане према уљу и погонским материјама.

Међутим, ни на једном другом подручју синтетичке материје нису наишле на тако широку примену као у области електротехнике. Синтетичке материје могу се врло економично прерађивати, јер им се лако даје облик који се жели, постојане су према корозији и добри су изолатори. Због тога се у многим случајевима чешће употребљавају него друге материје. Оне се употребљавају за масовне артикле у електроинсталацијама, за кутије, дозе, делове апарата, за изоловање спроводника, затим као материјал за паковање итд. Од синтетичних материја праве се телефони, посуђе, играчке, радио-апарати, лампе, одећа итд.

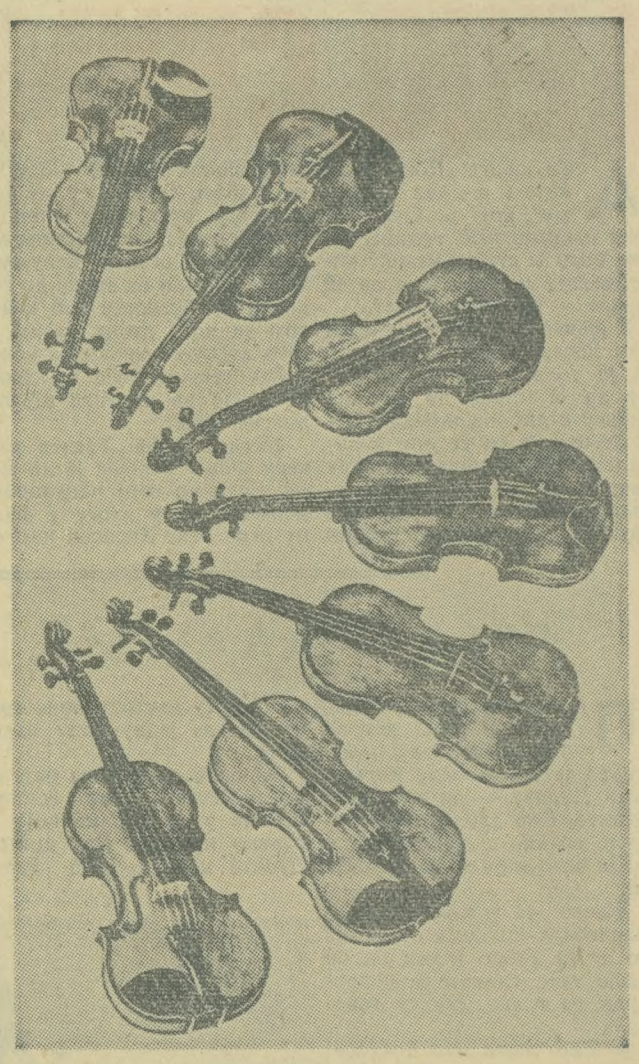

НЕНАДМАШНИ ГРАДИТЕЉИ ВИОЛИНА АМАТИ, ГВАРНЕРИ, СТРАДИВАРИ

Једна стара изрека гласи: „Људска рука не може да створи ништа што је савршено". А ипак, човек је још пре неколико векова створио нешто што је у данашње време огромног напретка технике недостижно. То је виолина.

Овај инструмент је у 16. веку први израдио Италијан Гаспаре де Сало. После њега у 17. веку тим су се уметничким занатом прославиле породице градитеља виолина Амати, Страдивари и Гварнери, које су виолину довеле до правог савршенства. Виолине ових градитеља имају недостижан тон и чистоту, па стога и огромну вредност. Данашњим градитељима виолина не остаје ништа друго но да се диве виолинама старих мајстора и да покушавају да их бар донекле достигну. Али, сав труд остаје без успеха, порекло њиховог чистог тона остало је тајна!

Јасенова весла са турских галија служила су Андреу Аматију као материјал за његове чаробне виолине. Још боље виолине градио је Андреин унук Николо Амати који је облик виолине нешто изменио и тиме добио још чистији тон. Специјални лак дао је виолини диван сјај и изванредну трајност. Стручњаци и данас сматрају да и тај лак доприноси лепоти тона.

Виолину је до савршенства довео Страдивари, који је комбиновао разне врсте дрвета, међу њима и боровину. Он је знао тачно колико дрво треба да је старо да би виолина имала лепши тон. Лак је прилагођавао сваком комаду посебно и тиме постизао недостижне ефекте. Последњи славни градитељ из те епохе је био Гварнери дел Гесу (1687—1742). Његовом смрћу завршила се сјајна епоха италијанских градитеља виолина, која је трајала око 150 година.

Данас се зна само за мали број виолина из тог славног доба. Верује се да је Страдивари саградио 2.000 инструмената, али се данас зна само за 540 виолина, 12 виола и 50 виолончела. Ови скупоцени инструменти власништво су скупљача реткости, неке се налазе у музејима а известан број у рукама великих уметника. Није искључено да се драгоцени примерци крију забачени на тавану или у старинарници. Тако је пре кратког времена један италијански земљорадник пронашао на свом тавану стару, необично малу виолину. Стручњаци су у том инструменту препознали један редак рад маестра Страдиварија. Вредност виолине је процењена на 100 милиона старих динара.

МУМИН на пустом острву

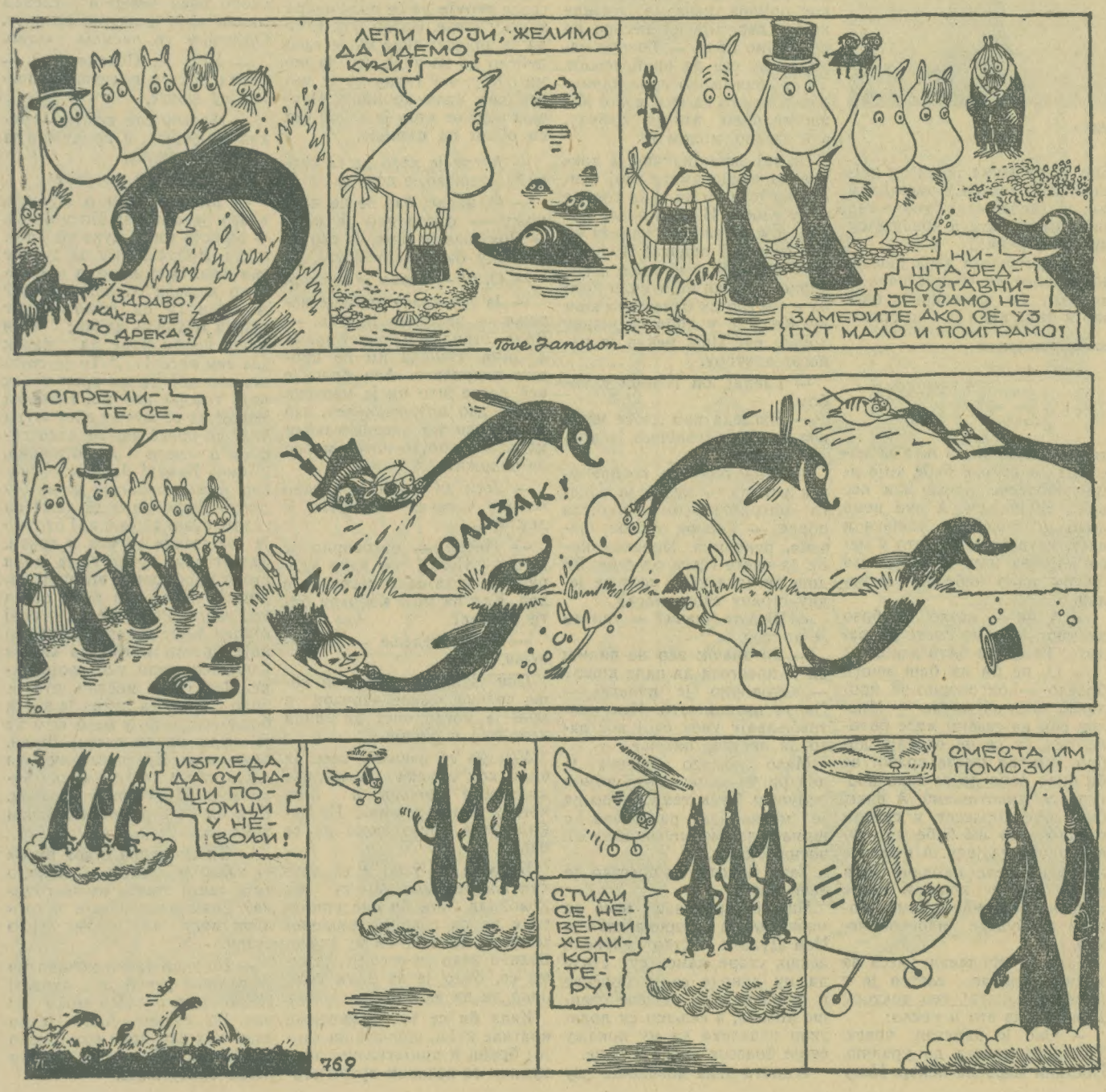

СВЕ РАДИ НАУКЕ...

У Грензбороу, енглеском граду који је удаљен од морске обале 72 километра, налази се једна фабрика машина. У њој је недавно произведен апарат за издвајање соли из морске воде. Пошто је град удаљен од мора то је у цистернама пренесено 50.000 литара морске воде из Северног мора ради експеримената.

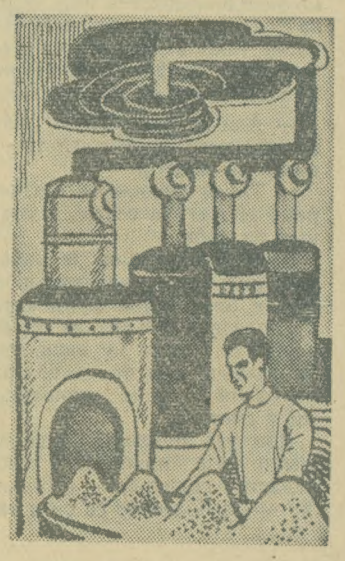

ВЕЛИКИ УРАГАН

Међу многим ураганима, који су пустошили пределима Новог света, најстрашније трагове оставио је онај из 1780. године познат под именом „Велики ураган“.

„Велики ураган“ најпре је налетео на острво Барбадос, почупао све дрвеће и порушио све куће. Од 7.00 становника Барбадоса погинуло је 6.500.

После тога велики ураган је налетео на француску и енглеску флоту које су у то време ратовале. Иако су бродови били у лукама, страшни налет ветра потопио је 50 ратних бродова и том приликом се удавило преко 5.000 морнара и војника.

У Порт-Роајалу овај страшни ветар срушио је седам цркава и 1500 кућа, затим градску болницу, која је била зидана од чврстог материјала. У рушевинама ове болнице нашло је смрт 600 болесника.

У то време Сент-Пјер је био мали град. Његове куће су лежале у зеленилу залива у подножју Монпељеа, голог вулканског врха који се издизао 1300 метара изнад мора. Ураган је огромном силином налетео на град. За њим је са мора дошао висок талас. И он се сручио на куће у граду. Дубина воде је достизала у неким улицама седам метара. Када је ветар престао, Сент-Пјер је лежао у рушевинама, а у њима се налазило хиљаду његових становника, док је других 9.000 страдало у осталим местима на острву Мартинику.

ПОМОР ДИВЉИХ ЖИВОТИЊА

За последњих 50 година, по мишљењу стручњака, у свету је изумрло најмање 75 врста дивљих животиња. Ово у већини случајева није морало да се деси да су се стручњаци потрудили да их на време заштите.

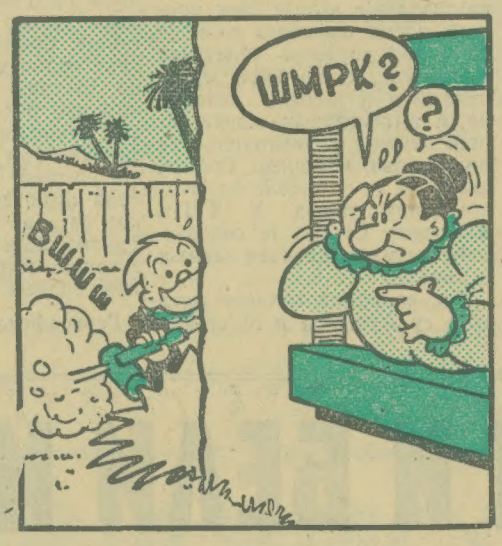

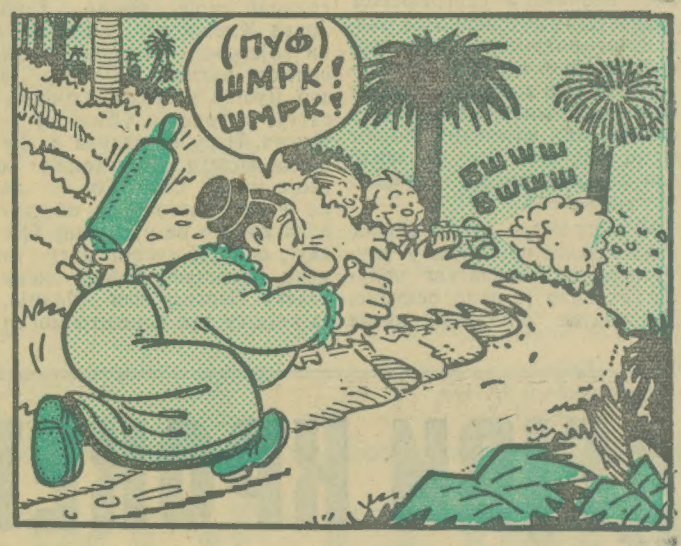

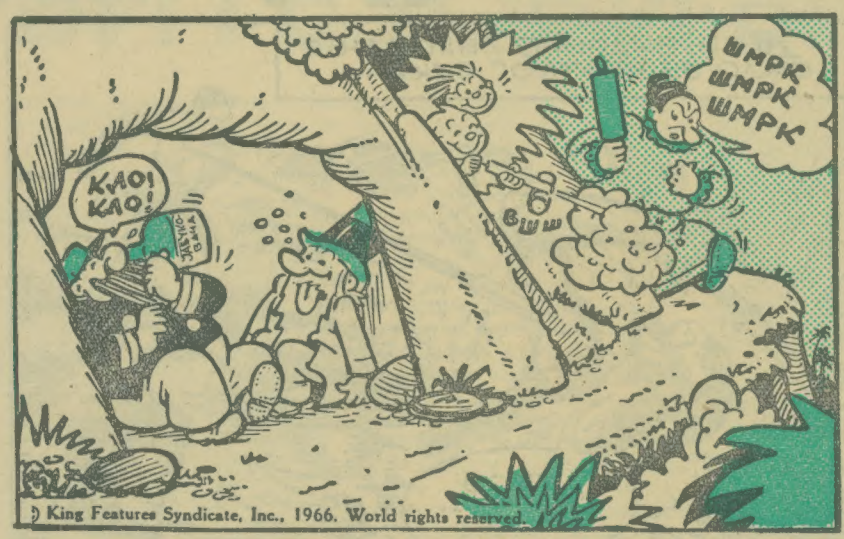

© King Features Syndicate, Inc., 1966. World rights reserved.

ВАЈАРСКА ДЕЛА ПРИРОДЕ

Природа је ненадмашни вајар. Широм света „изложена“ су њена дела која имају фантастичне облике. На овом цртежу приказана је једна природна камена формација која се налази код Либоха, у Чешкој.

ПОСЕТНИЦА НА АУТОМОБИЛУ

Да би се избегли судари у току ноћи у 27 америчких држава уведене су таблице с бројевима које светле и на даљини од 200 метара. Текса шани су отишли најдаље у светлећим ознакама, они испред броја стављају и светлећу рекламу која казује шта је по занимању власник аутомобила. За свега десет долара може се добити свака реклама до десет речи. Ево неких од тих реклама: „Специјалиста за астму; Електричар, ТВ техничар; Трговачки агент итд. До сада има око осам хиљада аутомобила са таквим рекламама, али се њихов број повећава из дана у дан.

ЧУДАН ПОДАТАК

У Паризу је површина стакла на излозима трговина три пута већа него површина земљишта на којем се простире главни град Француске.

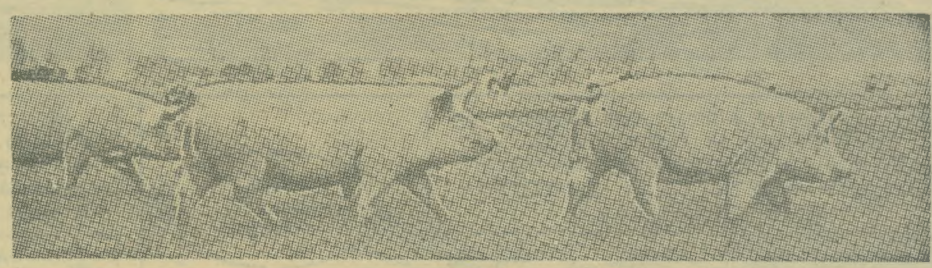

ИСТРЕНИРАНЕ

На слици су приказане свиње извесног Виљема Ливингса из грофовије Хертфордшир, у Енглеској. Он има више стотина свиња у својим товилиштима. Свиње по цео дан бораве на пашњаку који им пружа изобиље свеже зелене хране. Три пута у току дана Ливингс мора уз помоћ двојице радника да сатерује свиње у двориште и да им у валовима даје концентровану храну. Свако сатеривање свиња знатно је стајало, а и времена се много губило. Сада је Ливингс решио то питање на други начин. Он напуни валове са храном и укључи јаку аутомобилску сирену. Чим свиње чују звук сирене оне са даљине од два километра јуре право у двориште. Тако Ливингс може радну снагу за сатеривање свиња да употреби на другој страни. Разуме се, све то није ишло тако лако. Ливингс је дуже времена тренирао свиње да дођу до валова када чују звук сирене.

СРБИЈА НА ГЕОГРАФСКИМ КАРТАМА ПРОШЛОСТИ

ОД ПТОЛОМЕЈА ДО ВУКА

Кад бисмо погледали географске атласе XVI века, па и оне касније, изненадили бисмо се колико је, на пример, оскудно било географско знање о унутрашњости Балканског полуострва, посебно о њеним старим државама: Босни, Србији, Бугарској, Македонији. Све знање о њима, а нарочито картографско, заснивало се на чувеној карти античког картографа Клаудија Птоломеја, на појединим римским итинерерима — спискови путева, од којих је најпознатији био „Итинераријум Антонини". Те античке географске карте углавном су обухватале главне римске путеве у унутрашњости полуострва. Знало се добро за насеља, и раздаљину између њих, на Великом војном путу од Сингидунума (Београда) до Византа (Цариграда) и на путевима који су се од њега одвајали. Али све изван тога слабо је било познато. У географском познавању унутрашњости Балканског полуострва вековима су постојале огромне празнине, а страни путници, који су њиме пролазили, углавном су се држали античког Војног пута. Све што се налазило ван његовог смера, остајало је тајанствено.

И географско знање наших средњовековних људи у унутрашњости Балканског полуострва било је врло оскудно. Константин Филозоф, иначе један од најученијих људи средњовековне Србије и писац биографије о деспоту Стевану Лазаревићу, располагао је оскудним географским знањем, које је било далеко и испод онога што је Птоломеј оставио у наслеђе поколењима. Овај наш средњовековни писац, који је иначе располагао извесним историјским знањем, — био је упознат и са савременим европским збивањима — у географији није одмакао даље од древних библијских легенди. За њега је Дунав, славна река која протиче испод исто тако славног деспотовог града Београда, једна од четири рајске реке које се помињу у библији и у старим византијским хроникама. Није искључено да је Константин називајући Дунав „рајском реком" желео да уздигне славу Београда.

Средњовековни ратници старе српске државе нису радо кретали у војне походе ван границе своје земље. Тако Јован Кантакузин, византијски војсковођа описује страх српских ратника које му је цар Душан уступио да с њима ратује у Тракији. „Били су утучени. Нису се надали да ће икада видети своју земљу и своје миле". Сматрали су да их је овај византијски војсковођа кренуо не у суседну Тракију, о којој такође нису имали представе, већ у неку далеку Персију или Индију, за које су тек понешто могли да начују из нашег најпопуларнијег средњовековног романа о Александру Великом и о неком „тамном вилајету" у који је он завео своју војску.

Веровало се да не само Дунав истиче из раја, већ да и остале веће реке у Србији исто тако имају своје чудесно извориште, те су о томе постојале и многе легенде које су се сачувале све до Вуковог времена. Ако су се у западној Европи писале учене расправе о изворима балканских река, о венцима и смеру планина, њиховом простирању — сва та знања су се углавном заснивала на античким географима, на њиховим европским картама и на претпоставкама грађеним на врло оскудним подацима.

Приморске обале југословенских земаља, у сталном додиру с Италијом, где је картографија била неопходна због поморско-трговачких послова, прилично су рано и приближно тачно насликане. Међу знаменитијим картографима XVI века постојао је један Дубровчанин: Винценц Димитрије Валчић. Он је уједно и наш први картограф и његови су радови ушли у најпознатије атласе свог времена. Осим приморја које је било под управом Млетачке Републике, картографи су обележили и његову залеђину. Али, географске карте наших земаља у унутрашњости полуострва, нарочито Србије, споро су се одмицале од Птоломејевих знања. У XVI и XVII веку Србија је спадала међу најмање познате земље у Европи.

Тек за време великог рата који су Аустрија и Млетачка Република повеле против Турака (1683) почело се с откривањем географских тајни Србије и то из војних разлога да би се што боље упознала Србија и бојиште које је она требало да представља. Цело даље проучавање српских земаља везано је за ратне догађаје. Србија је занимала велике европске државе, посебно Аустрију и Русију, углавном као ратиште, јер су сасвим тачно слутиле да је у њој кључ за решавање Источног питања које се почело брзо одмотавати после великог рата за ослобођење од Турака, који се привремено завршио Карловачким миром 1699. године.

Географско знање о Србији постаје све шире. У упознавању будућег великог ратног подручја међусобно се такмиче Аустрија и Русија, али се прикупљени подаци чувају као најстрожја војна тајна. У географским картама које служе у опште сврхе Србија је још неиспитано и тајанствено подручје.

Пред аустријско-турски рат 1788. Аустрија је слала у Србију своје најбоље стручњаке картографе да снимају њен терен. То се звало „ухођење", а при прикупљању података доста су помогли и наши људи, сматрајући да ће овај рат Србији коначно донети ослобођење од Турака.

Крајем XVIII и почетком XIX века јављају се географске карте Србије састављене према врло оскудној картографској грађи. На њима су радили Захарије Орфелин, Јован Рајић, Сава Текелија и други. Али колико је јадно било познавање географије Србије најбоље се види из „Земљеописанија" Павла Соларића (1804), око кога су се својски трудили он и Доситеј Обрадовић. У овом веома обимном земљопису, одељак о Србији сасвим је мршав, а у атласу је карта Србије сасвим несамостална, прецртана с тада уобичајених карата, готово празних.

Године 1820. аустријски генералштабни капетан Вајнгарт према подацима који су били током дугог рада прикупљени у генералштабу, објавио је у Бечу крађу студију о Србији којој је приложио и географску карту дотада најпотпунију.

„Дуго времена су у средњем и новом веку планински системи на Балканском полуострву замишљани и цртани погрешније него што их је Хекатеј замишљао... Ни цела слика Балканског полуострва није на многим картама средњег и новог века била даље од Птоломејеве... Овај пут карта Србије у Вајнгартовој изради требало је да одговора стварној слици ове иначе тако тајанствене и „неухватљиве земље" у картографској науци.

Вајнгартова карта Србије, и његова студија, наишле су на врло спремног критичара, тада најбољег познаваоца ове земље — Вука Стефановића Караџића. Он је у једном свом чланку, који је после на немачком језику обрадио и објавио Бартоломеј Копитар, исправио многе грешке у Вајнгартовој карти, не само што се тиче назива него и географског одређивања појединих места, река и планина; у исто време он је допунио, и исправио Вајнгартову студију о Србији. У то време Вук још није објавио своје ванредно значајне „Географско-статистичке списе о Србији" али се по томе како је приступио исправци Вајнгартове карте и студије види да је добар зналац гографије и „народописа српског". Стога се може слободно рећи да је Вук Стефановић Караџић дао за своје време завршну реч о географској карти Србије, а тек после њега доћи ће нови картографи који ће модернијим и научнијим средствима снимати ову земљу, коју је први у своју карту унео највећи географ античког света Клаудије Птоломеј.

ДЕЈВИ КРОКЕТ И БЕЛИ ИНДИЈАНАЦ

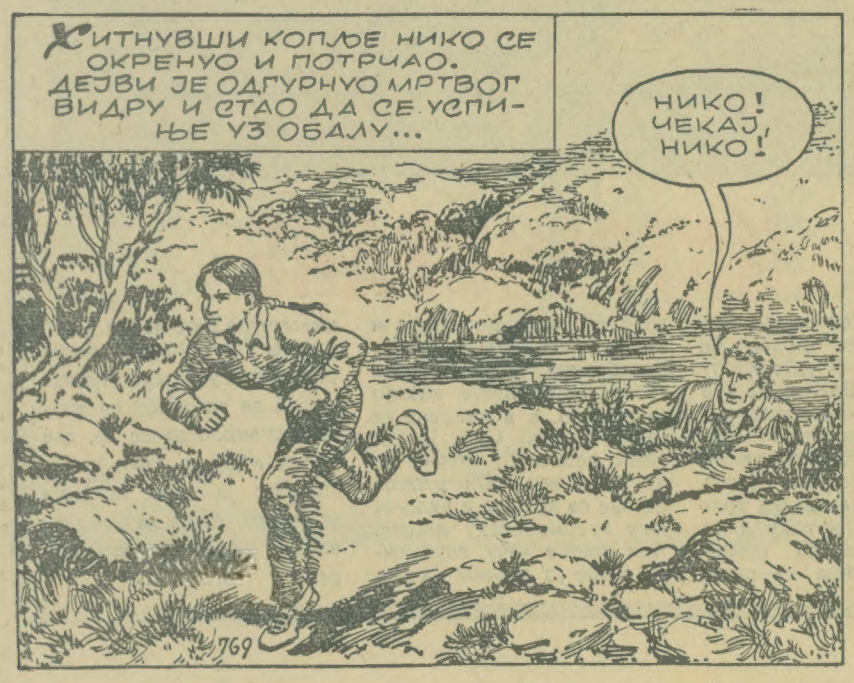

Тајанствено острво

ПО РОМАНУ ЖИЛА ВЕРНА
ЦРТА: Н. КРУЉЕВИЋ

Шах

ПЕТРОСЈАН

Шампион света у шаху Тигран Вартанович Петросјан рођен је 17. јуна 1929. године у Тбилисију. Са шаховском игром упознао се још као дечак. „Мој систем" велемајстора Арона Нимцовића био је прва књига из које је црпао основна знања. Безброј пута анализирао је партије из те шаховске књиге, нарочито интересантне позиције. Временом је без помоћи шаховске табле и фигура био у стању да „Мој систем" чита наслепо, да би га на крају научио напамет. Из дечачких дана Тиграну је остао у сећању његов стални партнер у игри Витја Бравински и учитељ шаховски мајстор Арчил Силованович Ебрализде Витја је у првим данима рата био евакуисан из Харкова у Тбилиси и ту се упознао са црнокосим дечаком Тиграном. У то време обојица су имали четврту категорију у шаху. У Дому пионира у Тбилисију активно је радио шаховски кружок чији су чланови били и Витја и Тигран. Касније је његов друг и партнер Витја Бравински напустио шах и њихови животни путеви кренули су различитим правцима.

Мајстор Ебралидзе пренео је у Дом богату шаховску библиотеку и ставио је на располагање младим шахистима. Као велики поклоник Нимцовића, Капабланке и одбране Каро—Кан упознавао је своје ученике са остварењима прослављених мајстора и отварањима која су они примењивали. У то време Тигран већ испољава многе карактеристике доброг познаваоца шаха: брзину у рачунању, хладнокрвност у најтежим позицијама, одлично вођење завршнице. Ове особине донеле су му надимак „совјетски Капабланка" и прве успешне наступе на већим шаховским такмичењима.

Као шеснаестогодишњи младић Тигран је забележио три велика успеха: постао је првак родног града, шампион Грузије и поделио 1-3 место на Свесавезном турниру омладинаца. Следеће године победио је, играјући ван конкуренције, на првенству Јерменије, а 1947. године после успеха у полуфиналу шампионата СССР добио је титулу шаховског мајстора. Године 1949. он се преселио у Москву и од тада је стални учесник највећих такмичења у земљи и иностранству. Учествовао је на неколико десетина шаховских такмичења и освојио велики број првих места и драгоцених награда међу њима и две златне медаље за првенство Совјетског Савеза 1959. и 1961. године. На турниру кандидата за првака света 1962. године у Кирасаоу, Тигран је освојио прво место и стекао право да оспори шаховски примат Ботвинику. У пролеће 1963. године у Москви је одржан меч на коме је Тигран однео победу са 5:2 уз 15 ремија. Три године касније у мечу са Борисом Спаским одбранио је титулу првака света те по други пут освојио златну медаљу најбољег шахисте.

Петросјан је по професији новинар и ради као уредник листа „Шаховска Москва". Поред тога сарадник је Ереванског педагошког института „Валерије Брјусов". Ускоро ће бранити докторску дисертацију из области филологије а универзитет у Еревану већ му је понудио катедру професора.

Петросјан је веома популаран у целом свету, а највише у Јерменији. У време кад је освојио титулу првака света 1963. године у једном селу у Јерменији рођене су тројке, три сина. Породица је овај срећан догађај повезала са Петросјановим успехом, па су деца добила имена: Тигран, Вартан и Петросјан.

МЕЧ ПРЕКО РАДИЈА

19. јуна навршило се 20. година од првог сусрета изабраних екипа Совјетског Савеза и Енглеске, који се играо преко радија. Свака екипа састојала се од по 10 шахиста и 2 шахисткиње. Меч је трајао четири дана и завршио се победом Совјетског Савеза са 18:6. На првој табли Ботвиник је играо са Александером нерешено — 1:1, док је на другој табли Керес победио Клајна са 1,5:0,5. Наредна два меча између истоимених екипа која су играна у Лондону 1947. и 1954. године такође је добила совјетска екипа са резултатима 15:5 и 18,5:1,5.

ПОБЕДА ИВКОВА У БИРМИНГЕМУ

Пре 15 година, тачније 11. јуна 1951. године почео је у Бирмингему Први омладински шампионат света у шаху за омладинце. Од тада се ово такмичење одржава сваке друге године. Први шампион света у шаху за младе постао је Борислав Ивков. На турниру, који се играо по швајцарском систему, он је из 11 партија освојио 9,5 поена и био убедљиво први испред Баркера (Енглеска) — 8, Круза (Аргентина) — 7 и других међу којима су били данас познати велемајстори Ларсен и Олафсон.

ПРВИ МЕЧ СССР — ЈУГОСЛАВИЈА

Први пријатељски меч између Совјетског Савеза и Југославије почео је 17. јуна 1956. године у Београду. За госте су играли Смислов, Гелер, Авербах, Болеславски, Корчној, Керес, Петросјан, Тајманов, и Симагин, док су екипу Југославије сачињавали Глигорић, Матановић, Караклајић, Ивков, Милић, Пирц, Ђурашевић, Трифуновић, Рабар и Удовчић. У овом такмичењу, које је постало традиционално, победила је екипа Совјетског Савеза са резултатом 38:26. У њеној екипи најбољи играчи били су Смислов и Гелер (по 5,5 поена из 8 партија). Глигорић је имао најбољи резултат у екипи Југославије: победио је Петросјана и Тајманова а пре осталих 6 партија ремизирао.

МЕЧ ПРЕКО ТЕЛЕГРАФА

Пре 75 година, 16. априла 1891. године завршен је телеграфски меч између првака света Виљема Штајница и великог руског шахисте Михаила Ивановича Чигорина. До меча је дошло на предлог Чигорина и у њему су одигране једновремено две партије. Пошто су се партнери одраније спорили о вредности две варијанте, споразумели су се да управо њих играју у мечу. Чигорин је као бели играо Евансов гамбит у коме 7 потеза није ни путовало преко телеграфа. Штајниц је као водич белих фигура у првом потезу повукао пуже е4 и према договору играна је Одбрана двају коња. Партије су игране од 11. октобра 1890. до 16. априла 1891 године уз два прекида. Меч је морао бити прекинут за време одржавања меча за првенство света између Штајница и Гунсберга и — док је њујоршка полиција вршила истрагу... Наиме, потези су преношени путем шифри које су полицији биле сумњиве. Штајниц је проглашен за шпијуна и затворен, али је ипак меч убрзо настављен. Чигорин је добио обе партије и срдачне честитке од пораженог првака света Штајница, који је писао: „Никада ниједно шаховско такмичење није изазвало тако широко и буквално свеопште интересовање као овај меч".

ПРВИ МЕЂУНАРОДНИ ТУРНИР

Двадесет седмог маја навршило се 115 година од дана отварања Првог међународног шаховског турнира. Он се играо 1851. године у Лондону за време Светске изложбе. Велике заслуге за његово организовање припадају енглеском мајстору Стаунтону, који је убрајан у фаворите за прво место. Правила по којима се турнир играо знатно се разликују од савремених, Турнир се није играо по Бергеровом систему у коме се сви играчи међусобно састају већ у форми елиминационих мечева. Тада нису били у примени шаховски часовници, па су поједини играчи само за један потез размишљали по два-три часа. На турниру је победио Адолф Андерсен, коме је припали и титула незваничног првака света у шаху.

ДО ПОСЛЕДЊЕГ ЧАСА...

Безнадежно болестан, Хајнрих Хајне није престајао да ради. И у току последња четири дана свога живота он је ревносно писао. У то време радио је на мемоарима. Хајне је говорио да му је за окончање посла потребно свега четири дана. Мемоаре је стварно написао готово до краја, а 26. фебруара 1856. године песник је затражио: „Хартију и оловку!... а затим је издахнуо. Оловка му никад више није послужила.

...И ПОСЛЕДЊА ЖЕЉА

Прикован тешком невољом за постељу, Моцарт је изненада подигао руку изнад главе и као да је почео да диригује. Неко од рођака нагнуо се над њим, желећи да му поправи покривач. Композитор је дао знак да му не сметају, рекао је: „Пустите ме да последњи пут уживам у музици“!

Неколико тренутака после тога он је умро.

ВЕШТАЧКО ОСВЕТЉЕЊЕ ПОВРЋА

Француски баштовани употребили су осам лампи са флуоресцентним светлом и зрачили краставце. Свака лампа је осветљавала по 140 биљака. Све је вршено по плану. Једни краставци осветљавани су три недеље, други 28 дана, а трећи нису уопште зрачени.

Биљке које су зрачене 21 дан имале су 491 лист по биљци, оне које су осветљаване 28 дана имале су 635 листова.

Што се тиче плодова резултати су били овакви: биљке које нису уопште осветљаване дале су 370 килограма плодова, од којих је сваки просечно био тежак 180 грама. Краставци који су осветљавани 21 дан дали су 2.039 плодова, чија је просечна тежина износила 484 грама. Биљке краставаца које су осветљаване 28 дана дале су 2.351 плод чија је просечна тежина била 452 грама.

Писма читалаца

Поштована редакцијо,

Имам 13 година и редован сам читалац вашег листа. Желела бих да се дописујем са друговима и другарицама из наше земље и иностранства. Језик дописивања: руски и српскохрватски.

Снежана Милосављевић
Ул. Мише Стојковића бр. 118
ГАЈ код Ковина, Банат

Ученица сам III године учитељске школе и имам 17 година. Желим да се дописујем са младићима и девојкама из земље и иностранства, а нарочито из СССР. Сакупљам разгледнице и марке. Волим филм, забавну музику и спорт. Језик дописивања руски и српскохрватски.

Ранђеловић Мица
Учитељска школа III/а
НОВИ ПАЗАР

Имам 13 година и учесница сам седмог разреда основне школе. Желела бих да се дописујем са друговима и другарицама из наше земље и иностранства. Језик дописивања руски и српскохрватски.

Стојковић Вера
Ул. Мише Стојковића бр. 96
ГАЈ код Ковина, Банат

Као редовни читаоци „Политикиног Забавника“ желели бисмо да се дописујемо и размењујемо разгледнице са друговима и другарицама из наше земље и иностранства.

Махмузић Мидхат и Сју Јахић
Озренског одреда 37
ТУЗЛА — БиХ

Као редован читалац вашег листа желео бих да размењујем са осталим марке, шибице и разгледнице.

Орловић Михајло
НОВИ САД
Булевар Револуције 21

Желео бих да се дописујем са друговима и другарицама из иностранства, на руском и српскохрватском језику.

Петровић Миломир
Ул. Пролетерских бригада 231/б
ЧАЧАК

Желим да се дописујем са друговима и другарицама из земље и иностранства. Нарочито бих желела да успоставим везу с друговима и другарицама из Енглеске, Холандије или Канаде. Имам 16 година и идем у други разред економске школе. Језик дописивања српскохрватски и енглески.

Бадрић Милка
Матије Гупца бр. 18
ЗЕМУН, Југославија

Редовна сам и веома задовољна читатељка вашег листа. Велико интересовање у мени пробудила је рубрика „Писма читалаца“ - те вас молим да у њој објавите и моју адресу. Ученица сам првог разреда гимназије и скупљам амблеме и разгледнице. Језик дописивања српскохрватски руски и мађарски.

Молим своју другарицу, некадашњу ученицу основне школе „Север Ђукић“ из Бечеја, Радмилу Павловић, да ми се јави.

Љиљана Петковић
Ул. Бориса Кидрича бр. 27
БЕЧЕЈ

Имам 16 година. Идем у III разред гимназије у Ђаковици. Желим да се дописујем с друговима и другарицама из наше земље. Волим књижевност и пишем песме. Много ми се свиђа и филм. Од наших књижевника највише волим Иву Андрића, Бранка Радичевића и Ивана Цанкара.

Хаим Морина
ученик III₁ разреда
гимназије „Хајдар Души“
ЂАКОВИЦА — Космет

Желим се дописивати са југословенским и руским дечацима и девојчицама и то мојим вршњацима. Имам 15 година и завршила сам основну школу. Језик дописивања руски и српскохрватски.

Марчеља Мирјана
Гајева 2/I
РИЈЕКА

Ја сам ученик из Совјетског Савеза, идем у VIII разред и имам 15 година. Желео бих да се дописујем с друговима из Југославије. На жалост немам ниједну адресу. Посаветујте ми где могу да нађем адресе ради преписке или ми их сами пошаљите.

С другарским поздравом Бистров Вова
Моја адреса:

СССР
Јарославскаја обл.
Даниловскиј р-он
н/о Покров д. Гасниково
Бистрову Володе

Редовно читамо ваш лист и он нам се много допада. Посебно смо се обрадовале рубрици „Писма читалаца“. Желимо да се дописујемо са друговима и другарицама из иностранства на руском и српскохрватском језику. Завршиле смо VII разред. Сакупљамо фотосе глумаца и градова. Волимо забавну музику и филм.

Мирјана Јевтић
уч VIII₁ осн. шк. „Д. Стамболић“
СВРЉИГ — Југославија
Драгана Ракић
уч. осн. шк. „Д. Стамболић“
СВРЉИГ — Југославија

Зовем се Живојин и имам 18 година. Молим вас да моју адресу објавите у вашем листу, јер бих желео да се дописујем са друговима и другарицама из земље и иностранства. Сакупљам разгледнице и стари новац.

Живојин Милосављевић
село Извор, з. п. Доња Мутница
СР Србија — Југославија

Зовем се Радујков Анђелка. Имам 11 година и завршила сам четврти разред. Желим да се дописујем са девојчицом из Совјетског Савеза. Скупљам плоче и разгледнице. Језик дописивања руски и српскохрватски.

Радујков Анђелка
БЕОГРАД
Ул. Војводе Мицка бр. 9

И са једним оком био је невероватно храбар. Када је потпуно ослепео и даље је остао горд.

ЈЕДНООКИ МАЈК

Мајк је био диван пас лавовских груди, тежак скоро 50 килограма, рођен и одрастао на Лабрадору. Био је класичан пример пса који би све учинио за свога господара. Али, чим би био пуштен из санки у које је био упрегнут као водич он би, за разлику од других паса који су журили да се одморе, јурио за птицама, зечевима, којотима или вуковима. Ноћу је био неуморан чувар логора разгонећи медведе.

На Лабрадору је било много тетреба али их је било тешко убити. А и кад их ловац убије било их је скоро немогуће наћи. Али, за Мајка није било ништа немогуће. За њега ниједна убијена птица није била изгубљена. Кад би донео птицу весело би махао репом и показивао своје снажне зубе, као осмех своме господару од кога је очекивао похвалу и миловање. Али, због те своје претеране ревности изгубио је десно око.

Док је тако једном приликом јурио да ухвати убијеног тетреба дошао је у сукоб са једном од грабљивица-сова која су на Лабрадору необично снажне и борбене. Баш кад је Мајк стигао до тетреба сова је и сама пикирала на плен; настала је борба на живот и смрт између снажног Мајка и борбене сове. Мајков лавеж прекидали су снажно ударање крила и цика сове. Када је Мајков газда стигао на место борбе слика је била страшна. Поломљених крила и скоро сва раскидана сова је била на издисају. Али и Мајк је скупо платио ту своју победу. Њушка му је била сва крвава. Уместо десног ока зјапила је рупа јер му је сова својим снажним канџама истерала око.

Јадни Мајк је лежао на земљи трљајући њушку о снег, као да је покушавао да ублажи бол, шкргућући дивље својим снажним зубима. Када је чуо газдине кораке Мајк је потрчао к њему као да је тражио да му помогне. Али, Мајку није било помоћи, његово око му не би могли вратити ни најбољи хирурзи. Пошто је успео да му залечи рану Мајков газда је поносно рекао: „И са једним оком Мајк је најбољи пас на свету.“

Доживотна верност

Мајка је његов газда нашао кад је пас био у великој неприлици. Једне зиме док је путовао с једним пријатељем преко Лабрадора наишао је код једне реке на ловца Некти Била како туче свог јединог пса који није хтео нипошто да ступи на лед. Али, како је све било узалуд ловац је хтео да убије пса; баш у тренутку кад су наишли будући Мајков газда и његов пријатељ скинуо је пушку са санки и убацио метак у цев. Мајк је знао шта му се спрема и кад је ловац дигао пушку и хтео да опали, нагло је скочио и сакрио се иза свог будућег газде превртнувши том приликом санке. Начуљених ушију, подигнуте главе и очију уперених у непознатог човека, Мајк као да је молио да му помогне и спасе живот.

Човек није могао да одоли толиком очајању. Једним ударцем избио је ловцу пушку из руку и понудио да купи пса. Ловац је рекао да је пса купио за 15 долара и да га за исту цену уступа. Пошто су написали уговор о купопродаји ловац је био весео што је тако добро прошао са „цукелом“ која не вреди ни пет пара. Узео је каише у руке којима је био везан Мајк и кренуо преко залеђене реке. Али тек што је био прешао двадесетак метара када је лед под њим почео да пуца. Ловац се једва спасао да не пропадне кроз лед и уз помоћ друге двојице некако се извукао. Тек тада је увидео зашто Мајк није хтео да ступи на залеђену реку. Оно што ловац није знао пас је осећао. Али све је било касно. Мајк је добио новог господара од кога се више није одвајао.

У време када је Мајк променио газду имао је четири године. А у току следеће три године, док није избио десно око, био је најпознатији пас на целом Лабрадору; сви су му се дивили и тражили да га купе. Његов развој је био изванредан а дар учења просто невероватан. Оно чиме се највише одликовао биле су неустрашивост и храброст. Међутим и поред све своје храбрости он је волео да се мази и уживао је кад се деца окупе око њега.

Борба с медведима

Највећа Мајкова мана је била што је необично мрзео медведе. Био је у стању да их данима тражи и да заметне борбу на сваком месту, под свим околностима и у свако време. Та његова неустрашивост у борбама са медведима више пута га је довела до смрти. Једно јутро, прича његов газда, док сам спавао у шатор је улетео Мајк и пробудио ме. Брзо сам излетео за Мајком и погледао ка обали потока. Тамо на свега двадесетак метара од шатора, стајао је један велики црни медвед тежак, вероватно, око 200 килограма. Мајк је био прави кепец према њему. Само , Мајк је имао јуначко срце. Био сам убеђен да је Мајк дошао у мој шатор да ме пробуди не из страха од медведа већ само зато да би ме натерао да посматрам борбу и да му се дивим. А оно што сам затим видео заиста је вредело.

Мајк је неустрашиво јурнуо на медведа који је муњевитом брзином потегао својом тешком шапом да га смрви. Али, Мајк је осетио шта га чека па је још у ваздуху променио правац и тако избегао убилачки ударац. Приликом пада на земљу Мајк се преврнуо излажући свој стомак медведу. Међутим, медвед уместо да искористи ту прилику и зачас га раскомада почео је да бежи тражећи спаса на стаблу оближњег дрвета. Мајк се брзо подигао и покушао је да дохвати медведа облећући око дрвета. Медвед се и сам нашао у тешкој ситуацији — ако остане на дрвету биће сигурна мета али да би сишао доле требало је савладати неустрашивог Мајка. Ипак, страх од Мајка је био већи и уместо да се упусти у борбу медвед је почео све више да се пење.

Узео сам пушку и викнуо Мајку да се склони. Он је разумео моју намеру и мало се померио у страну остављајући ми места за маневрисање. Пуцањ је одјекнуо и тешко тело медведа почело је да клизи низ стабло.

Мајк му није дао времена да додирне земљу. Бацио се на њега. Медвед очигледно није био озбиљније рањен јер се упустио у борбу. Медвед и Мајк су просто били срасли један уз другог; ваљали су се по блату, лишћу и песку. Борбени урлици медведа и Мајка постепено су постајали све слабији. Када је Мајков газда успео да им се приближи огроман медвед је био мртав док је Мајк покушавао да се извуче испод њега. Мајк је био тако изуједан да скоро није могао да се креће. Газда је морао да га однесе у шатор где се читаву недељу дана опорављао. Том приликом је Мајк срећно прошао.

Мајк је био „прави мајстор“ у придобијању и чувању пријатеља. Сви ловци са којима је ишао у лов били су одушевљени њиме нудећи велике своте новца да га купе.

Али, године су полако чиниле своје. Мајк је имао 13 година а то је за псећи род дубока старост. Ипак, Мајку није било суђено да мирно сконча. Сви велики ратници налазе смрт на бојном пољу. Тако је било и са Мајком. Једнога дана један Еским је дошао Мајковом газди и замолио га да му позајми Мајка да би уловио једног великог вука који му је задавао велике јаде. А од свих паса једино Мајк није никада губио траг вука на који би једном наишао. Сем тога, Еским је говорио да је вук тако лепа да ће за његову кожу добити 150 долара које би поделили.

Ипак, власник није хтео да пусти Мајка самог већ је заједно са Ескимом пошао у потеру за вуком. Као што се и очекивало после сат-два трагања Мајк је нањушио вука у једном жбуну и јурнуо у том правцу. Шта се после тога догодило остала је тајна. Можда је вук био припремио заседу Мајку, или је Мајк био превише самоуверен и необазриво јурнуо на вука. У сваком случају била је то велика борба. Еским је успео да се приближи и убије вука али је Мајк био озбиљно изуједа. Оштри зуби вука оштетили су и оно једно Мајково око. Његова је повреда била таква да му није било лека: био је осуђен да остатак живота проведе у мраку. Лежао је мирно поред свог газде на јеленској кожи као да је био свестан да више не може бити од користи.

Кад се ујутру његов газда пробудио Мајка није било ни у шатору нити у близини логора. Негде је отишао. Човек је похитао за његовим трагом да би нашао свог верног пријатеља али траг је водио ка ивици једне стрме стене леда изнад дубоке провалије. Мајк је познавао цео предео исувише добро да би могао случајно да залута тамо и да се стрмоглави низ ледену санту. Са Мајком је свакако отишао пас од којег није било бољег на Лабрадору, а можда и на целом северу.

ВИТЕЗОВИ ВИСОКОГ ГОРЈА

Козорог и дивокоза су две животиње које су се прилагодиле суровим условима живота у кршевитим, окомитим, зими залеђеним, а лети заснеженим високим планинама. Они су се још у давним временима повукли у неприступачне, напукле, ледом испуњене и ветром шибане стеновите горе. За разлику од дивокозе која јаче мања, али и издржљивија, козорог је средином прошлог века био скоро потпуно ишчезо. Тада је у алпском масиву Граи Паради створен резерват за козороге у коме су се они множили, а затим раселили по централним и западноевропским Алпима.

КРШНИ МУЖЈАК КОЗОРОГ

Иако је крупан, козорог је изузетно окретан на стени. Он се с лакоћом креће на суновратним теренима, а његово меко копито му омогућава да савлађује хиљаде тешкоћа, потпуно глатке, окомите плоче и по живот опасне стрехе. Дугачка и врло густа длака која нарасте с јесени представља добру заштиту козорогу и у току најжешће зиме. Склониште тражи у већим напрслим пећинама изузетно окомитих и неприступачних литица. Често живи на ивици глечера. Не воли шуме и тражи откривене просторе.

Велика тежина која код одраслог козорога достиже и 100 килограма и претерано самопоуздање су главни непријатељи ове племените животиње. У меком или прашњавом снегу он пропада те мора да чека да се снег смрзне да би пошао у потеру за лишајевима неопходним за његов опстанак. Козорог се понаша као неприкосновени владар алпског крша, те представља лаку мету за несавесне ловце којима није тешко да му се приближе.

За разлику од коозорога кога још има само у ретким врлетима западних Алпи, дивокоза је много распрострањенија. Код нас насељава не само Јулијске и Камнишке Алпе него и кршеве Дурмитора и Проклетија. За разлику од козорога све дивокозе се зими спуштају у топлије шумске пределе где се задовољавају чак и иглицама зимзеленог растиња.

МЛАДА ДИВОКОЗА

Дивокоза је лака, снажна, брза и надасве увек на опрезу. Она је тако спретна да се с лакоћом суновраћује низ скоро вертикална точила и не покреће за собом лавине камења као што то често чине неопрезни планинари. Задње ноге су јој дуже од предњих те је уз брдо много бржа од козорога. Опасност за њу представља сочна и влажна трава док је на снегу ненадмашна. Нису ретки случајеви да се млада дивокоза игра скачући са стене у неколико метара дубок, заснежени амбис. Мада је отпорна на хладноћу, дивокоза теже подноси дуге и сурове зиме од козорога.

И дивокоза и козорог се размножавају само неколико дана у години и то с јесени. Том приликом мужјаци козорога у на изглед страшним ударима рогова који одзвањају километрима далеко глуме борбу око женке, док је та борба међу дивокозама истинска, непоштедна и често крвава. Чим први јесењи дани захладне на литицама алпског горја, појављују се супарници. Судари два витка и као лук напета тела се по правилу завршавају лакшим тежим повредама. У ређим случајевима један меганџија пробурази стомак другог и проспе његова црева по модром камену. Ретки очевици сведоче о стравичним призорима када јачи од два супарника са узане ивице глатке плоче суноврати другог у бездан.

Женка дивокозе је много привржанија мати од женке козорога. Њене уши су увек начуљене и она огорчено брани своје младунце од најопаснијих непријатеља, огромног краљевског орла или лисице. Занимљиво је да се козорог лако привикава на друштво питоме овце или козе.

СТАДО КОЗОРОГА НЕ БЕЖИ. ОНО СЕ ДОСТОЈАНСТВЕНО ПОВЛАЧИ

УНИВЕРЗАЛНИ ГЕНИЈЕ XVII СТОЛЕЋА

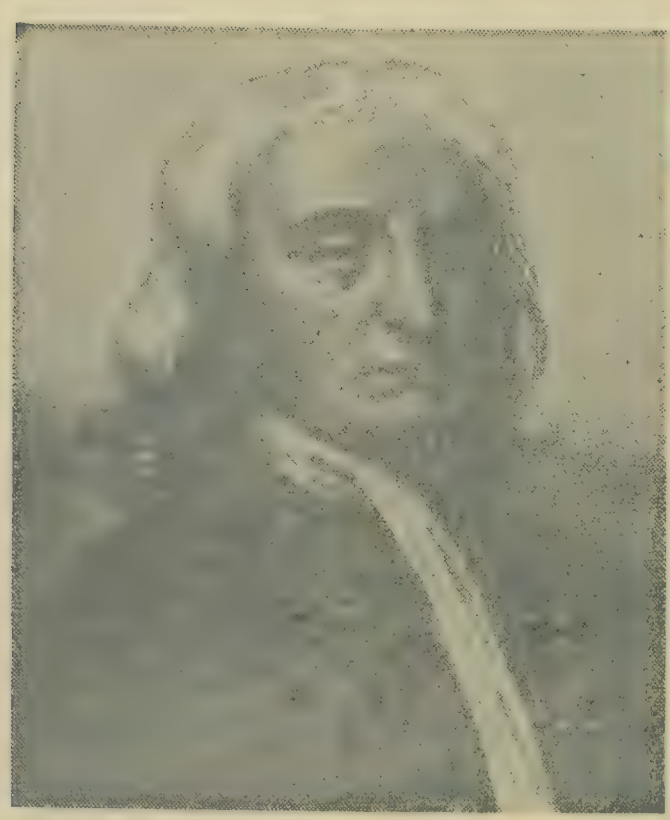

На каменој плочи његове гробнице у Вестминстерској опатији уместо епитафа уклесан је математички бином. Један од највећих научника свих времена који ту почива оставио је у наслеђе човечанству формулу која је ухватила у спрегу звезде и друга небеска тела. Помоћу ње он је први открио далеке невиђене светове и доделио им одређено место у свемиру, много пре него што су савремене опсерваторије пружиле доказе о њиховом стварном постојању.

Можда већ знате о ком је генијалном астроному, физичару и математичару реч. Његово име је Исак Њутн. Већ у 25. години он је начинио открића која су поставила темеље на којима је саздана савремена математичка анализа. Као какав чаробњак извршио је револуцију метода научне мисли. Невидљиво је постало саставни део света стварности.

Од 1687. године, кад је он објавио једно од најчувенијих дела целокупне науке „Математички принципи филозофије природе“, астрономи су престали да верују само у оно што им открива њихов поглед и што увеличавају њихови инструменти. Улога телескопа сведена је на алатке за проверавање. Уместо да се ослони само на њих, Њутн је своју веру поклонио далековидим прорачунима. У току многих пробдевених ноћи на белим табацима, појавиле су се планете које нико никада није видео. Исцртане су њихове прецизне елиптичне орбите које је први предсказао Кеплер, дати су тачни подаци о тајанственим покретима плиме и осеке, са математичком тачношћу наговештени су упади будућих комета у наш небески простор итд.

Исак Њутн рођен је 1642. године, оне исте године када је умро Галилеј. Био је тако ситан и крхке грађе да је његова мати са сузама у очима говорила: „Тако је мален да може стати у ћуп од једнога литра“. Та проста сељанка из места Вулстроп у грофовији Линколн била је вредна, штедљива, добра домаћица. Три месеца пре Исаковог рођења умро је њен муж, човек опаке нарави. Три године после Исаковог рођења она се преудала за свештеника Барнаби Смита а Исак је поверен бризи своје старамајке. Међутим ни она, ни његова мати а ни његова три полубрата нису имали никаквог утицаја на његов развитак. Своје прво образовање добио је Њутн у општинској школи у Грантаму. Почетак је био тежак. Батине су пљуштале са свих страна а лаворика ниоткуд Схвативши да је по природи ситнији и слабији од својих другова, Њутн је почео да се повлачи и да избегава њихове грубе игре и сукобе.

Мали Исак се врло рано окренуо свету маште и областима иначе неприступачним дечацима његовог узраста. Сељанке које су патиле од несанице скакале су као у чуду из својих постеља када би у глуво доба угледале на небу необичну светлост. То су били змајеви снабдевени светиљкама које је Исак пуштао са околних брегова.

Дечак је био обдарен и изузетном маштом а његови спретни прсти стварали су чуда достојна зрелог мајстора. Сваког четвртка и недеље проводио је цео дан у прављењу механичких играчака које су својим савршенством задивљавале и најпознатије конструкторе. Чувен је његов дрвени сат који је готово непогрешиво радио, воденица чији је млин млео најфиније брашно и механички миш који је јео брашно самлевено у воденици! Њутну је у шеснаестој години пошло за руком да са великом прецизношћу измери брзину једног циклона који је пустошио Енглеском 3. септембра 1658. године. Као инструмент за мерење послужила му је једна ветрењача коју је сам конструисао.

Игре које је Исак измишљао и безбројни часови проведени у читању књига, које је узимао из библиотеке свог ујака свештеника Вилијама Ајскота, изгледали су његовој мајци, која је 1657. године по други пут остала удовица, бескорисни. Стога је она одлучила да прекине школовање свог сина и да од Исака створи управитеља имања.

Али, младић није могао против своје природе. У време кад је његова мати веровала да он обилази имање, ујак га је налазио како испружен у сенци неке живе ограде пиљи у небо и исписује тајанствене знаке на старој свеци. Свештеник Ајскот први је осетио Њутнов геније и схватио да Исак нема шта да тражи на имању. На једвите јаде успео је да убеди Исакову мајку да свог сина пошаље на универзитет.

За младог Њутна почели су најлепши дани његовог живота. „Био сам у пуној снази младости, у добу када машта развија своју највећу плодност. Размишљао сам о математици и филозофији више него икада касније“ — писаће једног дана зрели Њутн сећајући се тог времена.

Имао је 18 година када је у стану месног апотекара припремао своје ступање на Кембрицу. Ту је упознао чудне књиге старих алхемичара и плавокосу Стори, лепу газдину пасторку. Била је то љубав на први поглед, прво и последње усхићење Исака Њутна. У јуну, 1661. године, пре него што ће напустити селo и ступити на Кембриц, Њутн се верио.

Од самог почетка Њутн је на Кембрицу проводио читаве ноћи читајући дела из области астрономије и математике и посматрајући звезде. Презаузет науком и размишљањем заборавио је да треба да се ожени са мис Стори. Пропуштено није никада надокнадио. Закорачивши у чудесан свет цифара и звезда он је престао да живи животом обичног човека.

ЊУТНОВА РАДНА СОБА У ВУЛСТОРПУ

Њутн је имао срећу да у Кембрицу сретне сјајног математичара професора Исака Бароа, који му је открио све тајне математике и астрономије тог доба.

— Ако сам био у стању да видим са веће висине од других — писао је касније са скромношћу Њутн, то је било стога што сам се испео на рамена џинова“. Ти џинови били су Декарт, Кеплер и Галилеј.

Пошто је 1664. године бриљантно завршио школовање у Кембрицу и добио диплому, Њутн је био принуђен да прекине студије јер је универзитет због епидемије куге био привремено затворен. Млади човек се вратио у своје село где је провео две године. То је било најплодније доба у његовом животу. Поставио је основе својих великих математичких и физичких открића. Изумео је теорему бинома и метод флукције, открио закон опште гравитације и извршио анализу и синтезу светлости. У то време није још имао ни 25 година.

Из тог доба потиче она чувена прича о јабуци која је пала са дрвета испод кога је Њутн у свом вођњаку дремао. Ово помало наивно објашњење о томе како се код Њутна први пут зачела хипотеза о гравитацији, по тврђењу Бертранда Расела, тачна је. Легенду је раширио Волтер, велики Њутнов обожавалац и преводилац његових „Принципа“. Вођњак у Вулсторпу са чијег је дрвета пала јабука, постао је после Њутнове смрти право место ходочашћа за све Енглезе. Читаве реке Њутнових поштоваоца сливале су се сваке године у Вулсторп све до оног пролећног дана 1820. године када је једна олуја оборила стабло.

Занимљиво је како је Њутн на једноставан и скроман начин објашњавао своја генијална открића. Он каже: „Ако су моја истраживања дала неке корисне резултате, она су искључиво резултат рада и стрпљивог размишљања. Ја не испуштам предмет својих истраживања из главе и стално ми је пред очима све док ми се не укажу први знаци зоре сазнања. Затим, мало по мало, све се преда мном отвара и преображава у пуну и целовиту светлост“. До свог чувеног закона о гравитацији, по коме се сва тела узајамно привлаче силом која је сразмерна производу њихових маса а обрнуто сразмерна квадрату њиховог међусобног растојања, дошао је после шест година размишљања о небеским телима и тежини.

У очекивању да универзитет поново отвори своја врата, Њутн је 1667. године дефинитивно напустио Вулсторп носећи свежњеве драгоцених свезака под мишком. Његов бивши професор Бароу га је већ у то време толико ценио да је дао оставку на свој положај и уступио катедру свом ученику. Њутн је тада имао 26 година. То је била почаст каквој у историји науке мало има равних.

Њутн је у то време саградио свој рефлексни телескоп да би могао да посматра Јупитерове сателите и проверава на њима да ли његов закон гравитације има општу вредност. Тај телескоп служио је још дуго времена после њега. Упоредо с овим Њутн је наставио своје радове на испитивању светлости и установио је да бела сунчана светлост није једноставна као што се дотада веровало него да је састављена из мноштва обојених светлости.

Мада је већ 1672. године постао члан Краљевског научног друштва, Њутн је рано дошао у непомирљив сукоб са истакнутим британским физичарима Хуком и Хјуценсом око теорије светлости. Насупрот његовој емисионој (корпускуларној) теорији честица они су истицали ондулаторну теорију и када је он поднео рад Академији, комисија, чији су они били чланови, читаве три године одуговлачила је да га прими. То је обесхрабрило Њутна и он је пао у депресију. Најзад је дао оставку у Краљевском друштву а затим је запао у озбиљне финансијске тешкоће. Живео је потпуно изоловано. Из овакве ситуације спасао га је његов поштовалац велики астроном и геофизичар Едмунд Халеј, који је касније захваљујући Њутновом закону гравитације, открио познату тзв. Халејеву комету. Халеј је убедио Њутна да убрза радове на довршавању својих „Принципа“. Дело започето 1686. године после даноноћног осамнаесточасовног рада довршено је 18 месеци касније и о Халејевом трошку објављено 1687 године.

Научне последице објављивања Њутнових принципа биле су огромне. Они садрже три закона кретања, општу студију о динамици и генерални систем света. Све планете и комете окрећу се око Сунца по Кеплеровим елиптичним путањама али трпе утицаје других небеских тела ко је мењају те путање. Они су омогућили да се измери тежина планета и навели су самог Њутна на хипотезу о спљоштености наше планете на половима. Ова хипотеза потврђена је мерењима експедиције Пјера Мопертиса у Лапонији 1726. године.

Мада исцрпен радом, Њутн је пристао да се у парламенту као представник универзитета бори против краља Јакова II и његових штићеника за слободу изражавања мисли и независност универзитета. Потпуно сломљен, оболео је од маније гоњења. Из таквог се стања ишчупао захваљујући помоћи пријатеља тек после 18 месеци. У то време он се хвата са Лајбинцом укоштац око тога ко је од њих двојице имао првенство у открићу диференцијалног рачуна. Континент је одавао признање Лајбницу мада је Њутн пре њега дошао до истог открића помоћу другог метода. Последњих година живота Њутн је дигао руке од научног рада и почео се бавити пословима. Умро је 1727. године у 85. години.

ЊУТНОВ ПРОТОТИП ПАРНЕ ЛОКОМОТИВЕ

ТЕЛЕСКОП ВЕЛИКОГ АСТРОНОМА

БИБЛИОТЕКА ИСАКА ЊУТНА У КЕМБРИЦУ

ХИЉАДУ ПИТАЊА ИЗ ПРАВНИХ НАУКА

КАД ЈЕ ЗЕЦ ПОКРЕТНА, А КАД НЕПОКРЕТНА СТВАР?

Каква је ствар ведро на бунару, а каква покошена пшеница?

Шта су то покретне и непокретне ствари? — упитао је професор студента на испиту грађанског права.

Студент је као из топа почео:

— Покретне су ствари које се крећу, а непокретне, како им само име каже, оне које се не крећу...

— Да ли се бродови крећу по мору?

— Свакако — одговорио је студент са забринутим изразом лица не схватајући зашто је професор направио ову екскурзију.

— Знате ли да се води регистар бродова? У овај регистар уписују се бродови као непокретности у земљишне књиге...

— Бродови су непокретне ствари — пожурио је студент да увери професора у познавање предмета. — Погрешно сам се изразио... Хтео сам рећи да су живе ствари покретне поред осталих...

— Зауставимо се на томе... Да ли су све живе ствари покретне?

Студент се знојио.

— Мислим да су...

— Покретне.

Студент га је погледао захвално, рачунајући да му професор помаже да исплива.

— Да ли је зец у шуми покретна ствар? — настављао је професор упорно.

— Јесте.

— Увек?

Сад се студент замислио. Смелост га је напустила, а његова „здрава" логика није могла дуго да делује. Наставио је несигурно:

— Зец у шуми је покретна ствар све док је жив...

— А кад буде убијен?

— Убијени зец није више жив и представља непокретну ствар.

— Хвала, доста је — прекинуо је професор даље испитивање.

— Али, друже професоре, нисам завршио одговор...

— Непотребно. Завршићете идућег испитног рока.

Зашто је студент пао на испиту?

Зец у шуми је непокретна ствар, као и риба у језеру све док плива. Кад је зец убијен и риба у језеру уловљена, настаје промена: и једно и друго постају покретне ствари.

Можда је ово противно логици. Али у питању је, да се тако изразимо, правна логика. А она има свог оправдања. Правна теорија идући логиком обичног човека, лаика, сматра да су покретне ствари оне које се могу с једног места на друго пренети без повреде супстанце, а ствари које се не могу овако пренети јесу непокретне. Овакву дефиницију даје Аустријски грађански законик. Правна правила овог законика примењују се и данас у пракси наших судова.

Логика обичног човека слаже се довде са законском дефиницијом. Али правна теорија је отишла даље, па сматра да су непокретне ствари и оне којима је закон такво својство дао из одређених разлога. Тако је прописима одређено да су поморски бродови непокретне ствари иако они, заиста, вреде једино ако се крећу, а кад то престану, њихова је вредност равна цени старог гвожђа од кога су састављени.

Највећу забуну за лаика представља то што покретне ствари мењају своју природу. Некад су непокретне, а у извесним случајевима постају покретне. Постоји у правној теорији разликовање главне ствари од споредне. Судбину главне ствари дели споредна. Ово значи, да је и ствар — иначе покретна — непокретна све док је саставни део главне ствари. Ако се споредна ствар одвоји од главне, изгубиће и природу главне ствари, то јест постаће покретна ствар. Пшеница на њиви је непокретна ствар, јер је њива као главна ствар непокретност. Покошена пшеница мења првобитну природу, одвојена од главне ствари постаје покретност.

Ведро на бунару је непокретна ствар ако је ланцем везано, рећи ћете. Тачно је да је овакво ведро непокретност. Али и ведро, које није везано а служи за вађење воде из бунара је непокретност. Ово би била трећа група ствари, које се узимају као непокретности због тога што су намењене искоришћавању непокретности.

Интересантно је због чега се логика обичног човека разишла с логиком правника. Све су ово правне конструкције, а створене су због посебног режима који вреди за покретне и непокретне ствари. Илустрације ради ево једног примера. Ако власник ствари преда покретну ствар неколицини особа једној за другом, право поседа ове ствари припада ономе ко је има. Код непокретности ситуација је сасвим друкчија. Право поседа ове ствари припада ономе ко је има само у случају ако је он као поседник уписан у јавној књизи. Разуме се, ово су само општа правила од којих, према ситуацијама, има изузетака.

Ако се у купопродајном уговору наведе да се продаје земљиште у приватној својини, а не помену се зграде које се на том земљишту налазе, продавац не може ове зграде срушити и купцу предати голо земљиште. Сматра се да је продајом земљишта одређена и судбина зграда које се на том земљишту налазе.

Сви ови правни појмови створени су да би се односи између људи, правни односи, могли уредити и у оним случајевима кад уговорима или прописима није све регулисано. Треба рећи да нико не може саставити такав уговор или донети такав пропис којим би се све регулисало. Стварност је толико сложена и тако подложна променама, да се не може унапред осетити какве све ситуације могу наступити.

МАЛА ШЕТЊА КРОЗ НАШЕ ЖЕЛЕЗАРЕ

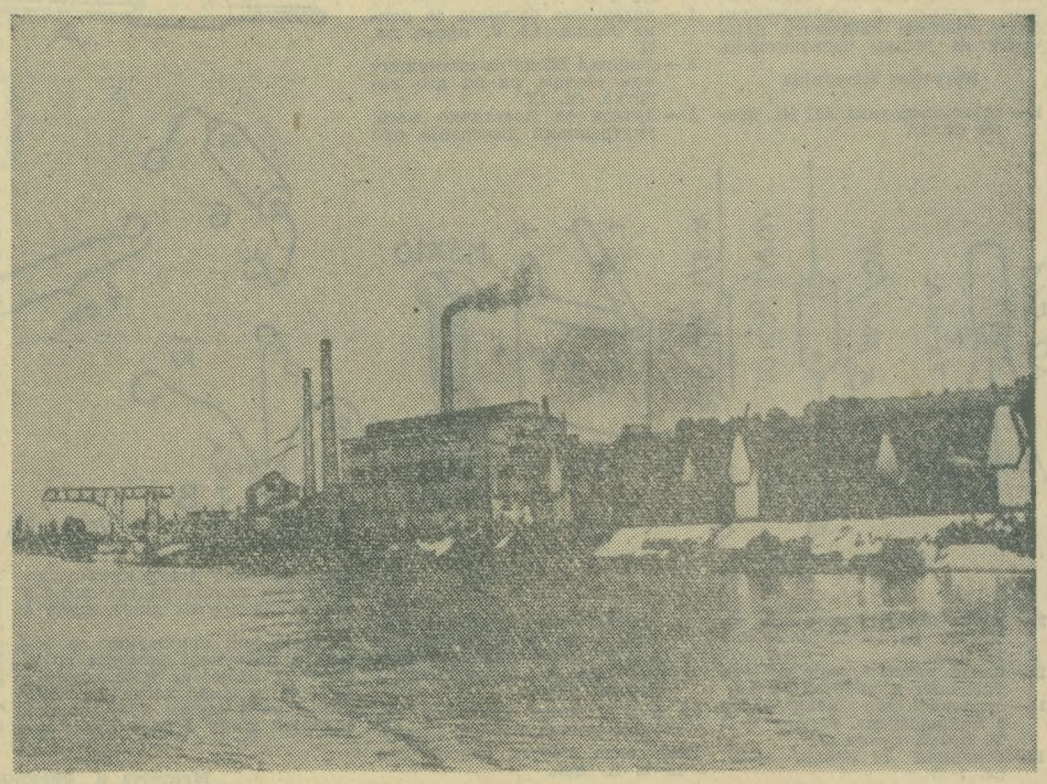

Планским геолошким проучавањима наше земље откривена су после ослобођења многа нова лежишта железних руда, којих има у свим нашим републикама. Сматра се да је за економско коришћење погодно најмање 250 милиона тона руда. У прошлој, 1965. години, ископано је преко 2,5 милиона тона железних руда и то углавном у рудницима Варешу и Љубији у Босни. Све већи значај стичу лежишта железних руда у западној Македонији, Тајмиште и Железенец. Пред II светски рат железна руда је топљена у неколико малих железара. После ослобођења саграђене су неке нове, а проширене старе железаре. Гвоздена руда се и увози. У Бакру се посебно уређује део луке, у којем треба да се истоварује железна руда из Бразила, коју ће довозити бродови носивости и до 100.000 тона. Уместо предратне производње од свега 335 хиљада тона сировог железа и челика, у 1965. години у Југославији је произведено 1115 хиљада тона сировог железа и 1769 хиљада тона челика, што је у укупној количини преко 8,5 пута више од предратне производње.

Велике железаре у нашој земљи налазе се у Словенији у Шторама, Равнама и Јесеницама, у Хрватској у Сиску, у Босни у Варешу, Зеници и Илијашу, у Црној Гори у Никшићу, у Македонији у Скопљу и у Србији у Смедереву.

ЖАБЉИ ДЕРБИ

У Анцело Кампу у Калифорнији прослављена је недавно једна несвакидашња стогодишњица. Тачно пре сто година копачи злата, који су у Калифорнији своје слободно време проводили између пића, коцке и задимљених салона, изумели су једну забаву која је брзо стекла много присталица: трке жаба. У почетку су жабље трке изазивале подсмех и поругу многих Американаца. Њима се придружио и Марк Твен. Међутим, временом су оне стекле толику популарност да је одгајивање расних тркачких жаба постало уносан посао а у Анцело Кампу се сваке године одржава чак и жабљи дерби на коме огледају своје „способности најврсније жабе из целог света.

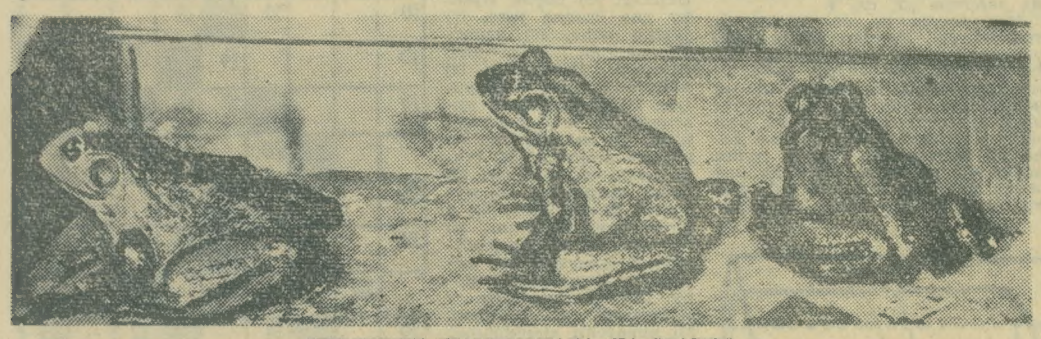

УЧЕСНИЦИ ШАМПИОНАТА НА СТАРТУ

Први жабљи шампионат организован је још у време америчког грађанског рата. Као и на хиподрому било је фаворита, жаба од којих су очекивана изненађења и аутсајдера. Кладионице су радиле пуном паром. Међутим, јединица за улог и обрачун није био долар већ мала кеса напуњена златним прахом. Тежина сваке кесице морала је бити проверена и печатом заједмчена.

Правила жабљих трка временом су усавршавана. Већ од самог почетка установљено је да супарници имају право на три узастопна скока који се врше из средишта специјалног круга. Сопственик сваког такмичара има право да пре првог скока погладн свог пулена гранчицом или нарочитим штапићем али нипошто руком. Одувек је најстроже било забрањено допинговање учесника трка.

Жабље трке, које су у почетку готово искључиво привлачиле Американце и Енглезе, данас су постале омиљене и у другим земљама. Дерби у Анцело Кампу привлачи велики број посматрача и кладилаца из разних земаља. Нарочито су бројни учесници из Енглеске, Аустралије, Јужне Африке и Мексика. Прошле године добитник дербија је била енглеска жаба Винстон. Она је за такмичење допутовала авионом чак из Лондона. Особље у авиону указивало јој је пуну пажњу као изузетно угледном путнику. За дерби се обично пријави 200 до 300 такмичара али их после елиминаторних такмичења за финалну трку у ранукулодрому не остане више од 25.

И расне жабе попут коња имају своје педигре. Многе жабе као „генерал Грант", „Шерман", „Мимоза", „Клеопатра" и „Хелиотроп" постале су славне и њихови потомци су веома тражени у свету и за њих се одлично плаћа.

Светски рекорд у дужини првог скока држи енглеска жаба Винстон и он износи 35 сантиметара. Постигнут је прошле године. Овогодишњи дерби освојила је америчка жаба Хопс пред 50.000 гледалаца. Она је у три скока савладала раздаљину од 49,5 сантиметара. Светски рекорд у дужини преваљеној из три скока држи од 1945. године америчка жаба Меги и он износи 56 сантиметара.

Своје успехе расне жабе постижу захваљујући упорном и дуготрајном тренингу који се спроводи по нарочитим методама као и специјалној исхрани коју прописују амерички дијететичари.

САД ГА ИМА, САД ГА НЕМА...

Негде између острва Мидвеј и Филипина налази се мало острво које има обичај да с времена на време — ишчезне.

Енглески гусар Дрејк први је открио ово острво. Када се други пут тим истим водама вратио, острва није било. После тога многи морепловци су откривали острво, али исто тако многи од њих, кад су се враћали, острво нису могли да виде.

ЈОЦА МЕЋАВА

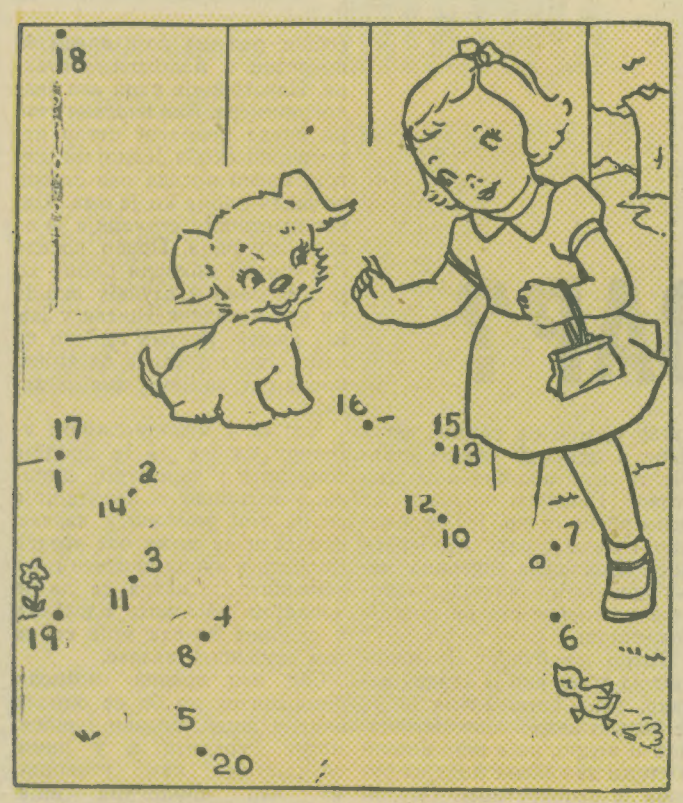

АКО НЕ ЗНАТЕ...

Девојчица је пошла у шетњу а псу је наредила да буде добар и да не лута около. Знате ли где је пас остао да чека своју малу господарицу? Ако не знате спојите линијама тачке од броја 1 до 20.

КОЈИ ЈЕ ОДГОВОР ТАЧАН?

1. Бензое је:
покрајина у Индији
стари француски писац
смола
модерна игра

2. Запотеки су:
тропске биљке
стари народ
средњовековни војни одред
презиме једног писца

3. Сопиле је:
име села
река
музички инструмент
народни назив за једну лековиту биљку

4. Филоксен је:
лек за смиривање
стари грчки песник
назив за једну пластичну материју
сок једне тропске биљке

5. Хоре су:
биљке
старе игре
митолошке личности
племе у Индији

ОДГОВОРИ:

1. Бензое је миришљава смола. Добија се од коре тропског дрвећа Styra benzoin. Употребљава се у козметици; 2. Запотеки су један од старих културних индијанских народа. Живе у Мексику у области Оаксаке и Техуантепека. Изумиру. Почетком овог века било их је око 230.000, а данас их има нешто преко 20.000; Некад су имали независну државу и развијену културу која је била у вези са цивилизацијом Маја; 3. Сопиле (сопјела) је назив за народни дрвени дувачки инструмент. То је примитивна врста обое. Употребљава се у Истри и Хрватском приморју. 4. Филоксен спада међу највеће хеленске песнике дитирамба. Живео је у IV. веку пре наше ере. Најпознатији му је дитирамб Киклоп у којем је опевао Полифемову љубав према Галатеји; 5. Хоре су по хеленској митологији три младе и љупке лепокосе богиње, кћери Зевса и Темиде. Одржавале су ред и законитост у природи и животу, смењивале годишње доба итд. Њихова имена су: Дике — Правда, Ирена — Мир, Еуномија — Законитост.

ШТА ЈЕ ТО?

Која је риба најмања?
Она којој је реп најближи глави.

*

Лонац поједох, из лонца бацих. Шљива

КЉОВЕ МАМУТА СТАРЕ 120.000 ГОДИНА

Кљове мамута старе око 120.000 година недавно су пронађене у једној пешчари у Гетеборгу у Шведској.

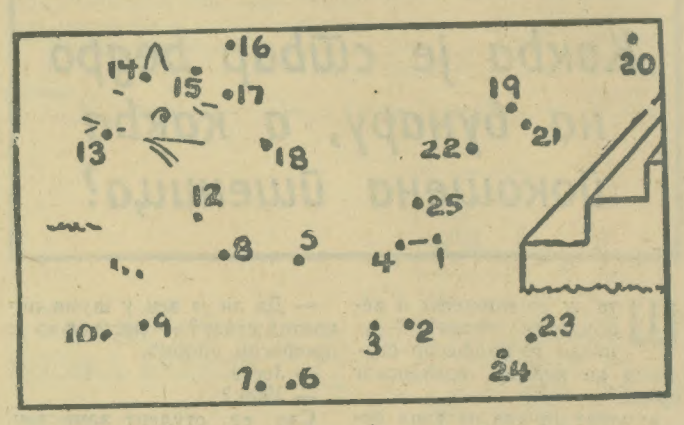

ТАЈАНСТВЕНА ЖИВОТИЊА

Ако желите да знате која се то животиња скита по башти, повуците оловком линију од тачке 1 до 25.

НАПРАВИ САМ

ТРАНЗИСТОРСКИ ПОЈАЧИВАЧ ЗА ДЕТЕКТОР ПРИЈЕМНИК

Да би појачали пријем са детектор пријемником, чији смо опис донели у претпрошлом броју, можете направити појачавач са једним транзистором.

Потребан материјал

1 — транзистор типа АЦ 541, према сл. 1А
2 — чауре (буксне) које већ познајете из претпрошлог броја
2 — банан утикача, које сте већ упознали у ранијем броју
1 — електролитски кондензатор 5 микрофарада, напона 3—12 V, према слици 1В
1 — отпорник 10 К-ома, 1/8W, сл. 1 В
1 — отпорник 200 К-ома, 1/8 W сл. 1 В
1 — четвртаста батерија за џепне лампе, 4,5 V, према сл. 1Г
8 — завртња М3х10 са цилиндричном главом, са по две навртке, сл. 1Д
1 — кутија од пластичне масе, унутрашњих димензија око 70х100х30 мм (слика 2А). Кутија треба да је толика да у њој остане још слободног простора, 3—4 см за смештај других делова.
0,5 м PVC жице 0,6 какву сте користили код израде антена.

Цена свих делова износи око 12—15 Н. дин.

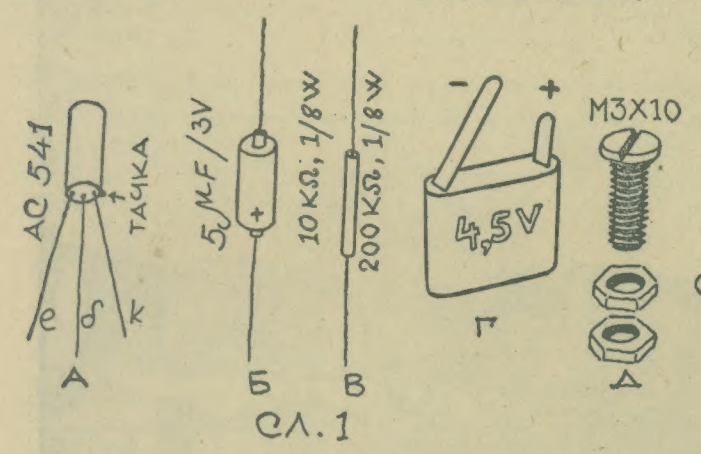

СЛ. 1

Потребне рупе у кутији (сл. 2)

У поклопцу кутије избушите према слици са горње стране три, а са бочне две рупе, пречника 3 мм. Затим избушите још две рупе пречника 6 мм на размаку према цртежу.

Мало теорије о деловима

Транзистор је срце појачавача, има три прикључне жице: колектор (к), који је увек обележен једном тачком, база (б) и емитор (е), сл. 1А. Жице су танке и лако се могу ломити, зато са транзистором, који је најскупљи део, треба поступити веома пажљиво.

Електролитски кондензатор има поларизоване прикључке, тј. један је позитивни, који је увек обележен са „+“, а други негативни. О овоме се мора водити рачуна код прикључивања кондензатора. Џепна батерија представља извор једносмерне струје, напона 4,5 V. Дужи крај прикључка је увек минус пол, а краћи је плус пол. Крајеви батерије не смеју се саставити, што би довело до кратког споја и упропашћивања батерије.

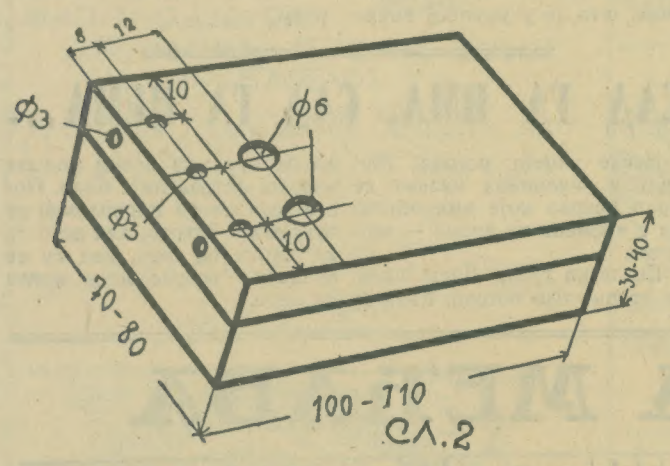

СЛ. 2

Припрема делова (сл. 3)

Одсеците од PVC жице два комада дужине 10 см, скините ножем изолацију на оба краја. Са једне стране монтирајте банан-утикач, сл. 3А. Крајеве електролита савијте наниже и направите две кукице према сл. 3В. Затим транзистору пажљиво раширите жице, колектор удесно, жицу емитора улево, а жицу базе оставите у свом положају, као што је на сл. 3В. Крајеве жица увијте у десну кукицу, која је код колектора пречника 6 мм, а код других двеју жица 3 мм.

Остаје још прикључак за батерије, ради чега одсеците по 10 см PVC жице, са које скинете по целој дужини изолацију. Око минус пола (дужи крај) чврсто обавијте жицу 3 до 4 пута, затим крај лима савијте према сл. 3Г и лим притисните уз батерију. На другом крају жице направите кукицу. Дужина жице са кукицом треба да је око 2 см. На исти начин направићете и прикључак за плус пол, дужи на слободног краја жице са кукицом је око 4 см.

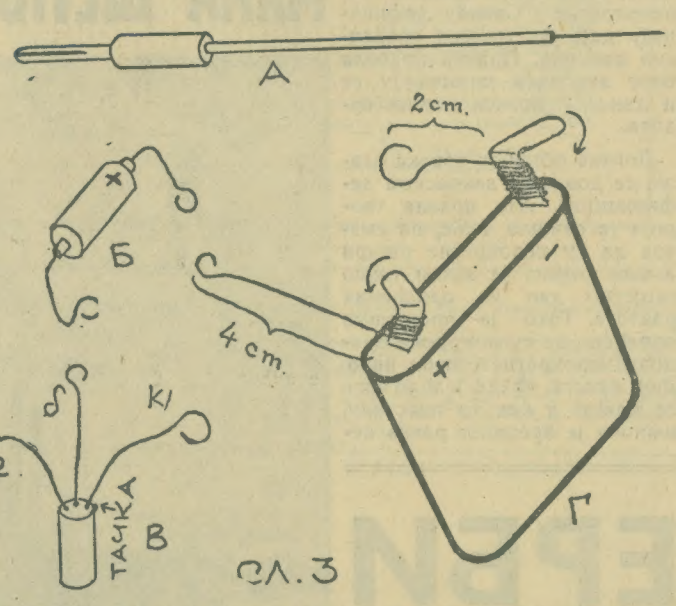

СЛ. 3

Монтажа и повезивање делова (сл. 4)

У поклопац са горње стране ставите три завртња и стегните их са по једном навртком. Завртњи су обележени бројевима 1, 2, 3. Затим са две чауре скините навртке, чауре ставите у оне две веће рупе и стегните их са по једном навртком. Сада још положите у кутију батерију тако да минус пол дође као сл. 4, а са две селотејп траке батерију залепите за зидове кутије.

Кукицу са минус пола навуците на чауру, и то стегните другом на вртком. Жицу са плус пола водите по доњој ивици кутије до завртња „3“ и натакните кукицу на завртањ. Сада провуците она два прикључка са банан утикачима кроз бочне рупе, на оба краја направите кукице. Прикључак „1“ долази на завртањ „1“, а на исти навуците и кукицу плус пола електролитског кондензатора, чији минус, пол спојите са завртњем „2“. На завртањ „1“ наврните навртку и стегните. Прикључак „2“ долази на завртањ „3“ сл. 4.

Још остаје да се прикључи транзистор. Његове жице тако распоредите да колектор (к) дође на слободну чауру, база (б) на завртањ 2, а емитор (е) на завртањ 3. После тога све то стегните преосталим навртками, при чему нарочито пазите да не дође до међусобног додира голих жица транзистора, нити да ове жице додирују метално кућиште транзистора. На крају проверите да ли је све по упутству повезано и чврсто стегнуто. Отпорнике ћете прикључити касније, ако устреба.

СЛ. 4

Испитивање појачавача и спој са детектор пријемником (сл. 5)

Слушалицу прикључите у чауре појачавача. Ако сте све правилно повезали, ако су исправни делови и свежа батерија морате чути у слушалици пуцкетање при спајању банана 1 и 2. Сада прикључите банане на место слушалица у детектор пријемник према сл. 5 и ако је прикључена антена и земља, чућете много гласније станицу.

У случају да је појачан глас у слушалици изобличен пробајте да измените места банан утикача у чаурама. Уколико то не помогне, вежите између утикача отпорник од 10 К-ома, који може да остане и стално прикључен у детектор пријемнику, у ком случају га вежете паралел но кондензатору од 1000 пФ, тј. између чаура С.

Ако је и поред тога изобличен пријем прикључите онај други отпорник од 200 К-ома између чауре колектора (к) и завртња базе (б). На сл. 4. је тај отпорник тачкасто уцртан. Ради овога прво савијте крајеве отпорника, направите кукице (као на сл. 3Б), одврните навртке са завртња 2 и чауре К и монтирајте отпорник, затим стегните крајеве навртками.

Под повољним околностима могућ је пријем и у звучнику, само је потребан електромагнетни звучник, отпора око 2000 ома, који ће се можда наћи код вашег пријатеља — радио-аматера. За звучнике који се данас могу добити по трговинама (отпора 4—8 ома) потребан је још преносни трансформатор одговарајућег односа.

И на крају важна напомена: да се батерија не би празнила преко слушалица и транзистора, извадите увек слушалицу из чаура појачавача када не слу-

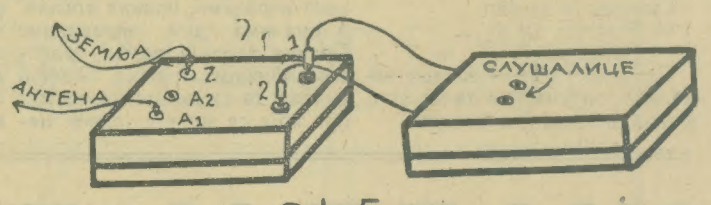

СЛ. 5

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

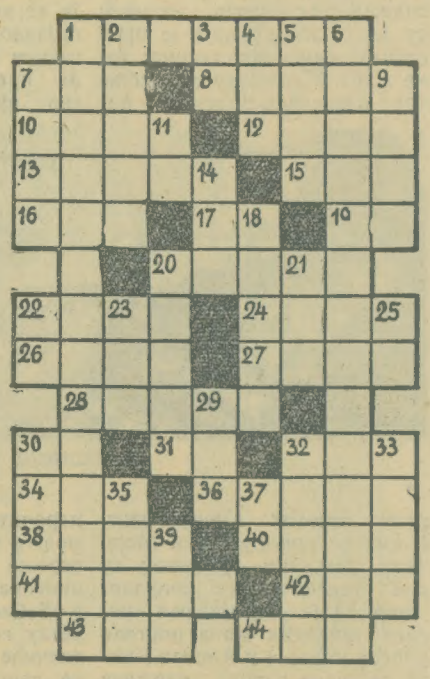

Водоравно: 1) врста речи, 7) једноцифрен број, 8) сведочанство (лат.), 10) примитивна направа за затварање врата, 12) аеродром у Паризу, 13) оброк између два главна јела, 15) јужно воће, 16) чешки књижевник и политичар (Виктор, 1877—1931), 17) хемијски знак за баријум, 19) негација, 20) институт, 22) река у Словенији, 24) италијанска новинска агенција, 26) стара мера за дужину, 27) наша покрајина, 28) музички инструмент, 30) 2 иста самогласника, 31) предлог, 32) језеро у Северној Америци, 34) острво у Јадранском мору, 36) пристаниште у Бугарској, на Дунаву, 38) хрватски књижевник (Иван), 40) главни град старог Египта, 41) мушко име, 42) скраћеница нашег аеротранспорта, 43) планина у Србији, 44) лука на Црногорском приморју.

Усправно: 1) познати словеначки књижевник („Добердоб“), 2) опасност, рескирање, 3) афирмација, 4) узвик, 5) познати француски књижевник (Жил), 6) роман француског књижевника Пјера Лотија, 7) залагање, рад, 9) повлака, цртица, 11) немачки предлог, 14) грубо вунено сукно, 18) планина у близини Београда, 20) залив, 21) лична заменица, 22) иницијали нашег композитора („Охридска легенда“), 23) скраћеница италијанске радиотелевизије, 25) два иста самогласника, 29) крволочна звер, 30) јако црвена земљаста маса, 32) замисао, 33) пркос, 35) важне стратегијске тачке, 37) иницијали сплитског композитора („Мала Флорами“), 39) обољење слузокоже уста.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Лаос, 5) сток, 9) интермецо, 10) Стон, 11) ерар, 12) ир, 13) ОУН, 15) те, 16) Цер, 18) рак, 20) ему, 22) они, 24) програм, 26) тон, 27) вал, 29) ала, 31) Аса, 33) ко, 35) еја, 37) ас, 38) Осор, 40) Нант 45) варијанта, 43) Отон, 44) став.

Управно: 1) лисица, 2) антре, 3) Ото, 4) сено, 5) смена, 6) тер, 7) оцат, 8) „Корени“, 14) Уругвај, 17) рерна, 19) коала, 21) мо, 23) нм, 24) По, 25) ра, 26) Таково, 28) Кастав, 30) Лерин, 32) санта, 34) Осат, 36) анас, 39) оро, 41) Ант.

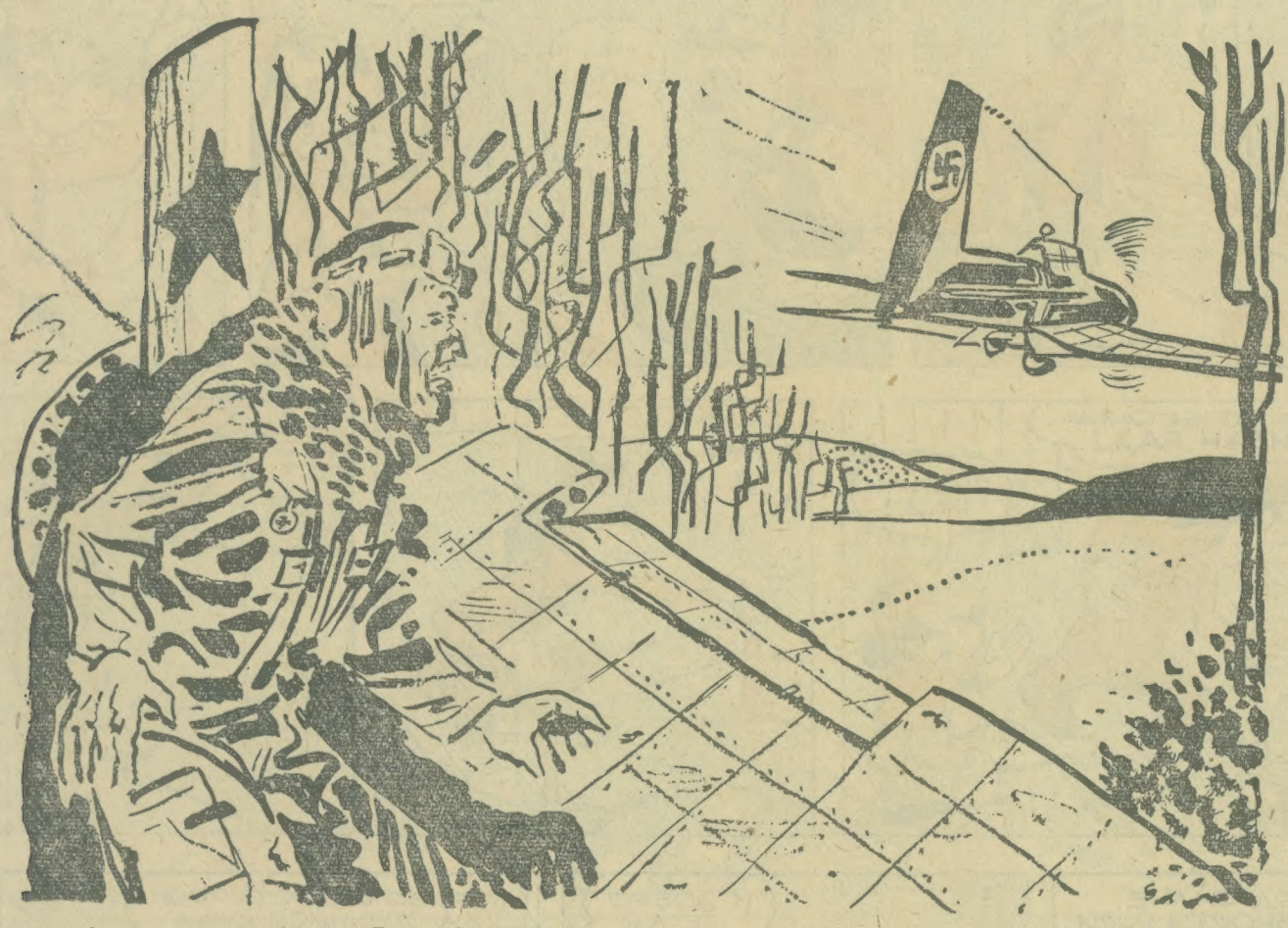

ПОНОВО НА СПИСКУ ЖИВИХ

Било је хладно зимско јутро 20. јануара 1942. године. С оперативног аеродрома Калињинског фронта полетело је одељење ИЛ-2. Командир извиђачког одељења капетан Симеон имао је само 23 године али велико борбено искуство стечено у извиђању северних прилаза Москве, које је штитио Калињински фронт.

Када је одељење после извршеног задатака пошло на слетање, тројица Симеонових другова из одељења приметила су да командира нема у строју. Последњи пут су га видели у борби с немачким ловцима типа „месершмит". Од тада му се изгубио сваки траг. Другови су га чекали на аеродрому. Нико није знао да им каже шта се десило са капетаном Симеоном.

Још неко време су чекали на стајанци аеродрома, а затим неко рече:

— Оборен је!

Пилоти су погнули главе, напустили стајанку и отишли у ескадрилу. Прошла су два тешка часа испуњена тугом за командиром, кад је одједном тишину над аеродромом прекинула снажна противавионска ватра. На аеродрому узбуна. Пилоти ускачу у апарате.

Из звучника се чуло:

— Ловац Ме-109 приближава се аеродрому са северозапада!

Четири совјетска ловца ИЛ-2 су одмах полетела. Немачки ловац је ишао право на аеродром. Иако му је четворка дошла на борбено одстојање, „месершмит" није реаговао.

— Није нас приметио — рекао је вођа четворке.

Пилоти му нису веровали, па су се уклонили из његове успешне топовске зоне. Непријатељски ловац се почео благо љуљати са крила на крило. Сви су били зачуђени, нису знали шта непријатељски пилот жели. Вероватно да се преда.

— Леви оштри!? — наредио је командир пилотима.

Направише заокрет, али је било касно. Брзи „месершмит" им је одмицао. Одстојање је било све веће, а „илови" су га узалудно пратили. Изгубили су неколико драгоцених секунди.

Командир стиже у базу

Аеродромски митраљези су очекивали команду за паљбу. Сваког часа се очекивала ватра. Одједном изненађење. Непријатељски ловац је изву као точкове, очигледно с намером да слети. Метраљесци са аеродромског обезбеђења немо су га посматрали. Задржали су прсте на обарачима.

— Не отварај ватру! — наредио је командант противваздушној одбрани.

Док је четворка стигла над аеродром „месершмит" је већ слетео. Пилоти су истрчали из својих авиона и потрчали у сусрет непријатељском пилоту. Када су пришли сасвим близу „месершмита", кабина се лагано отворила. Пилот је помолио нас мејано лице. Гледао је у авијатичаре који су стајали без речи.

— Хвала вам што ме нисте оборили! — рече им пилот на руском језику.

— Кузњецов! — повикаше сви углас и потрчаше му у загрљај.

Команда га је била избрисала из списка летача.

Јединствен случај у прошлом рату

Капетан Кузњецов је испричао шта му се десило. Улетео је у групу немачких ловаца „месершмита". Осморица немачких пилота га је напала с леђа и његов ИЛ-2 је добио неколико директних топовских погодака. Покушао је да се пребаци преко линије фронта и да се спусти на положаје својих, али није успео.

Авион се све јаче димио и сваког тренутка се могла очекивати експлозија. Припремајући се да искочи из запаљеног авиона. Симеон је приметио да је праћен. Један немачки пилот летео је у стопу за њим очекујући да искочи па да га убије на падобрану. Симеон је усмерио запаљен авион на слетање. Немац је био у недоумици: зашто пилот не искаче из запаљеног авиона! Пошао је за њим на слетање да би дошао до докумената или заробио рањеног пилота.

Док је немачки пилот правио круг да би слетео, Симеон је искористио тренутак, напустио авион и у неколико хитрих скокова сакрио се у шипрагу.

„Месершмит" је слетео недалеко од њега и пилот је зауставио машину. Изашао је из авиона и с пиштољем у руци упутио се ИЛ-у. Немац се попео на крило и почео да завирује у кабину, а затим ушао у њу и почео да разгледа и претура по њој. Тих неколико тренутака његове неопрезности капетан Симеон је искористио да се хитрим скоковима нађе у кабини непријатељског ловца.

Неколико тренутака је разгледао инструменте авиона у којем никада није седео. Гледао је команде и одједном дограбио палицу. Није имао времена за размишљање. Немац се још налазио у кабини ИЛ-а. Симеон притисну гас и загрејани мотор одједном прихвати. Немац запрепашћено погледа у свој авион, који је већ крећуо. Симеон притисну пун гас и гурну палицу напред. Авион се поче пењати. Узео је курс у правцу истока.

Приликом слетања у своју базу замало га није закачила једна противавионска граната. Уједно је и зналачки избегао сукоб са четворицом својих другова у ваздуху да га не оборе.

Сусрет на аеродрому је био дирљив. Кузњецов је поново ушао у списак пилота своје ескадриле.

...у Јелоустонском националном парку у Сједињеним Америчким

Државама има више гејзера но у читавом осталом свету.

... турског султана Малик-шаха (1055—1092 његови политички непријатељи отправили су са овог света помоћу — отровне чачкалице.

... по арктичким морима пливају џиновске ледене санте дугачке до

50 и широке до 15 километара чија дебљина, то јест висина, износи до 300 метара.

...неки људи пате од болесног страха да ће их живе сахранити. Ова болест, јер то је болест, научно се зове „тафофобија".

...први доглед начинио је холандски брусач стакла Ханс Липершеј 1608. године. Према

томе све слике које приказују Кристифора Колумба као е брода догледом посматра копно Новог света историјски су нетачне.

ИЗ ИСТОРИЈЕ РАТОВАЊА ПАРТИЗАНСКЕ МОРНАРИЦЕ НА ЈАДРАНУ

ПАТРОЛНИМ ЧАМЦИМА НА БРОДОВЕ

Тек што је око поноћи 28. фебруара 1944. године испловила из луке на острву Пагу, посада малог патролног чамца „Партизан 3" приметила је на мору две силуете. Судећи према брзини којом су се кретале, било је очевидно да су то бродови. Али чији? Командант патролног чамца могао је лако да их заобиђе, али шта ако су непријатељски а он их пусти да прођу несметано. Иако му то није био задатак, решио је да испита о каквим се бродовима ради.

Својој посади је наредио борбену приправност. Затим је непознатим бродовима упутио сигнале за легитимисање. Уместо одговора, отуда је избачена светлећа ракета. Командант патролног чамца наредио је да се испред прамца брода који је био нешто ближи, испали метак. Чим је то учињено, непознати бродови су повећали брзину да би избегли сукоб.

Партизани су по томе схватили да су то непријатељски бродови. И премда су били много већи и сигурно знатно боље наоружани, командант патролног чамца је решио да их нападне. Рачунао је на помрчину као свог савезника, а још више је веровао у смелост и вештину својих морнара. Погодним маневром пришао им је на око стотину метара и митраљесцима наредио да ступе у дејство.

Непријатељски бродови су одмах одговорили јаком ватром. Партизани су тукли много прецизније и непријатељ, премда јачи, кренуо је ка пучини да би избегао даљу борбу. Вероватно је рачунао на то да посада патролног чамца неће имати смелости да се отисне тако далеко од обале. Међутим, преварили су се. Патролни чамац их је гонио у стопу стално их засипајући ватром из својих митраљеза.

У једном тренутку је на крми првог брода избио пожар. Пламен се убрзо извио и на прамцу другог брода. Морнари на запаљеним бродовима завикали су. Гласови се нису могли разабрати, па је командант патролног чамца помислио да желе да се предају. Наредио је кормилару да приђе ближе непријатељским бродовима.

Када су се примакли на неколико десетина метара, са брода их је дочекала паљба. Одмах су ступила у дејство и сва оруђа патролног чамца. У међувремену је пожар на бродовима био угашен, и они су, користећи се помрчином, извели маневар и кренули ка обали. Можда би им пошло за руком да се докопају копна да партизански патролни чамац није добио помоћ.

Ноћ је била тиха па се пуцњава чула и до увале у којој је био и други патролни чамац наше морнарице „Партизан 2". Премда није знао шта се дешава, командант чамца је наредио да исплове. Убрзо је у правцу у коме се чула пуцњава приметио бродове. Пловили су ка обали. Упутио је позивни сигнал и убрзо се споразумео са командантом патролног чамца „Партизан 3". Одмах му је било јасно шта се дешава. Наредио је одговарајући маневар и уклинио се између непријатељских бродова и копна.

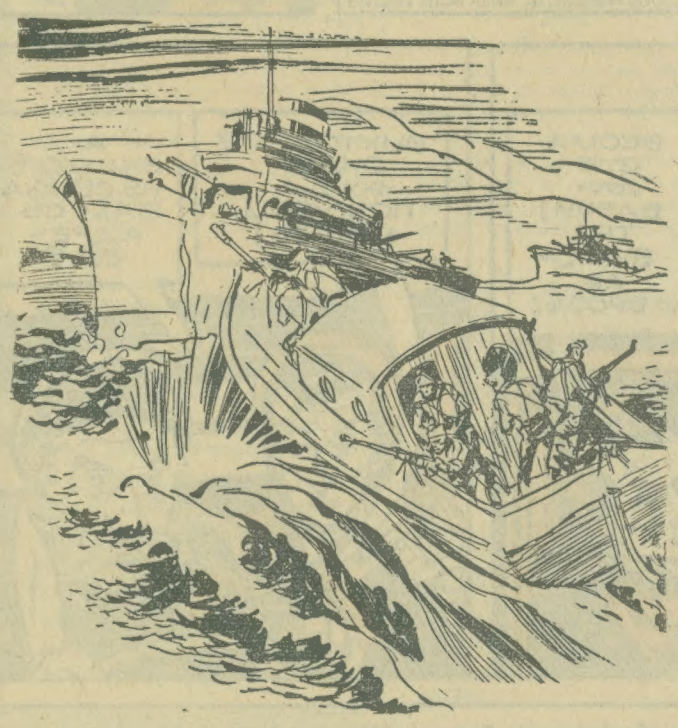

Тиме је намера непријатеља да се докопа обале била осујећена. Посада чамца је сачекала да јој бродови приђу на неких 150 метара и онда их је одједном засула митраљеским рафалима. Пошто се нашао између две ватре, непријатељ није могао да издржи окршај са храбрим партизанима и предао се.

Морнари са партизанских патролних чамаца прешли су на непријатељске бродове, — разоружали посаду и наредили јој да вози у партизанску луку.

Само што су кренули један од заплењених бродова је почео да тоне јер је био оштећен у борби. У своју луку партизани су се вратили са једним заплењеним бродом и 52 заробљеника, немачка морнара. На броду је у мору пронађено 18 Немаца и неколико рањеника. Њима је одмах, још на путу за луку пружена лекарска помоћ.

Занимљиво је да су посаде патролних чамаца из тог жестоког окршаја изашле без икаквих губитака. За ванредан успех посаде оба патролна чамца добила су похвалу Штаба морнарице.

WALT DISNEY

МИКИ

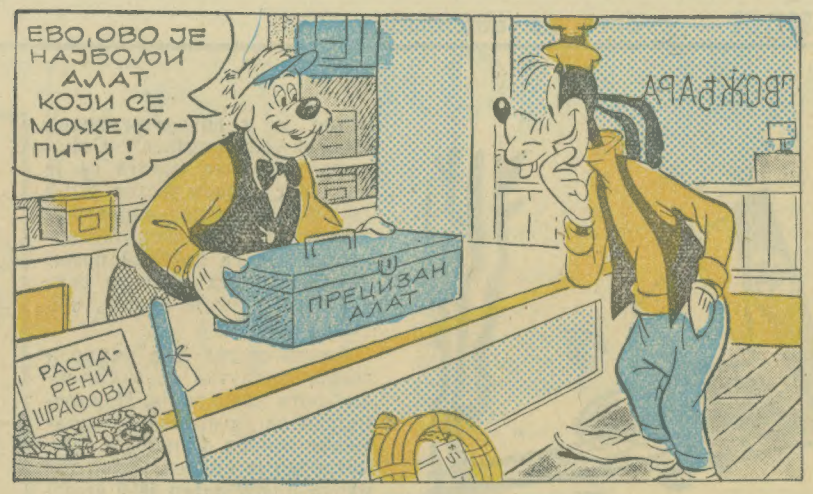

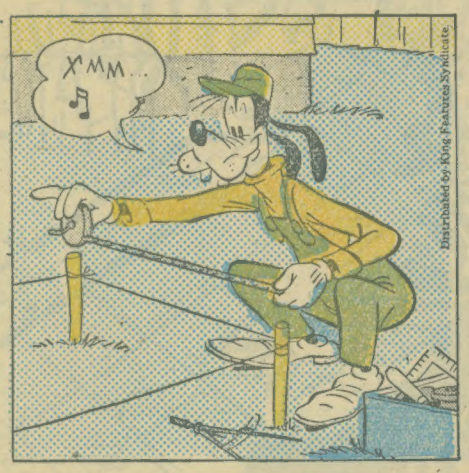

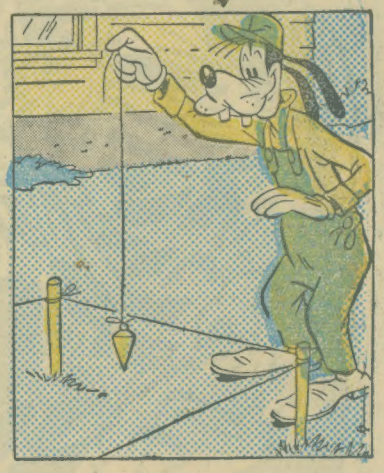

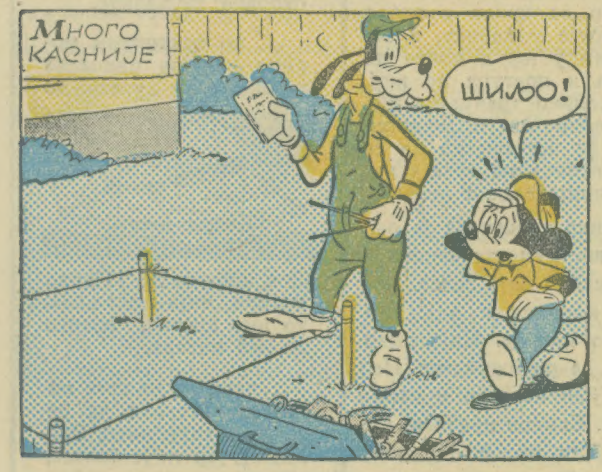

ЏОНИ ХАЗАРД

ФРЕНК РОБИН

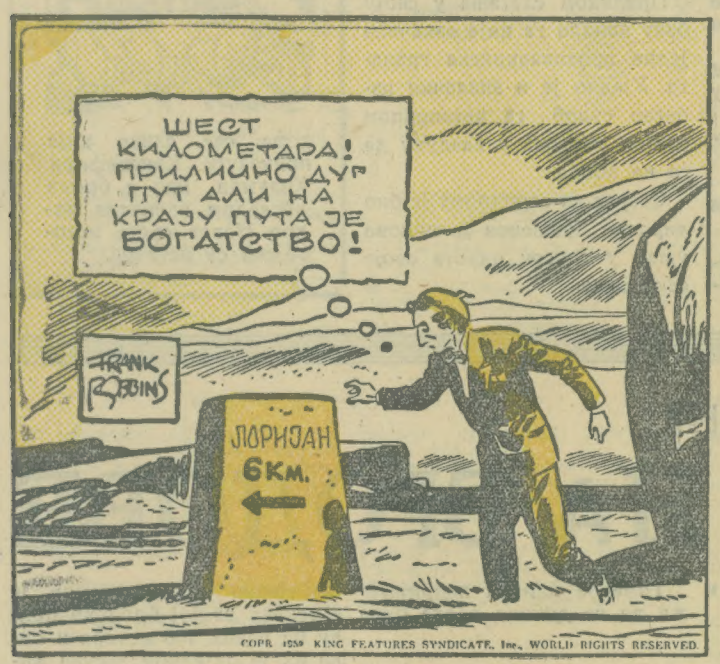

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика" Новинско издавачко предузеће Београд, Македонска 31. Жиро рачун број 601—1—82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 2.200 (22 нова динара); полугодишња 1.100 (11 нових динара); за иностранство: годишња 4.400 (44 нова динара); полугодишња 2.200 (22 нова динара). Рукописи се не враћају